Een suyuerlicke

ende seer schoone Disputatie.
Welcke geschiet is in den Hage in Hol
lant/ tusschen die kettermeesters ende
eenen frommen Christelijken Priester/
ghenaemt H. Johan van Woorden/
aldaer geuangen ende oock verbrant.
Welcke questien alwel ghenoteert en-
de aengheteeckent zijn / van eenen
wel gheleerden Man/ Anno duysent
vijfhondert xxv. den xv. dach
Septembris.

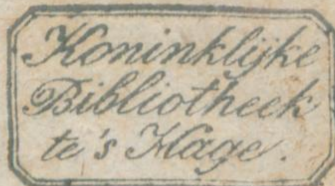
Apocalipsis 3. Cap.

¶ Wie verwint/ die wil ick tot eenen pilaer
in den Tempel mijns Godts maken/ ende
hy en sal niet meer wtgaen.

¶ Inden yersten de tafel vanden Kettermeesters ende ander vanden Keyserlicken Maiesteyt ter disputatatien voorschreuen / geordineert int corte.

C. Meester Claes Coppijn de Montibus kettermeester.
G. Meester Goetschalck Rosemont / Kettermeester.

R. Meester Ruwaert van Enchusen Doctoor.
D. De Deecken.
Ja. Meester Jan van Duuennorde / raet van Hollant.
Rey. Meester Reynier / procuruer generael van Hollant.
J. Heer Jan van Woorden / geuangen.

Claes. Wat hebdy liever dat wy in duytsch spreken oft in Latyn? Jan. Hoe ghy wilt. C. Wat willen wy hem eerst vragen. Goetschalck. Laet ons ierst aent principaelste vallen. Ruw. Het waer beter dat wy hem vraechden oft hy u bekende voor een competenten rechte. Clae. Heer Jan/sult ghy ooch antwoorden op al tghene dat ick u vragen sal. Jan. Ick sal u antwoorden daer ick van rechts weghen ben schuldich op te antwoorden. Claes. Hout u hant voor u borst als een Priester/ende sweert ons hier/ dz ghy ons hier van als sult de waerheyt seggen/ van dat wy u vraghen sullen. Jan van Woord. Alsoo als ghy my tot sweeren dwinghet ende overheyt hebt/soo beloove ick u behoorlijc antwoort te geuen. Claes. Siet/dit is u confessie/ laetstwerf by die van den rade ghedaen/hoort toe/ick salse u lesen. Jan van Woorden. Myn Heeren/ick protesteer hier voor u / dat ick niet van meyninghe en ben/u luyden eenighe antwoorde te gheuen/eer ick u by een opentlycke protestatie/die redene myns gheloofs ghegheuen hebbe / ende dan sal ick u van als goet bescheyt doen. Claes de Montibus. Wy en hebben met u protestatie niet te doen. Goetschalck Rosemondt. Antwordt op tgene dat wy u vraghen. Jan van Woorden geuangen. Ick en sal u een woordeken niet antwoorden/voor dat gi myn protestacie ontfangen sult hebben. Claes Copyn de Montibus kettermeester. Ick segge u/wy en willen u protestatie niet hooren. Jan

 van

van Woorden geuangen. Wat wildy dan ver-
loren arbeyt doen. Jan von Duuenoorde. Laet
hem protesteren dat hem beliefft/ want tis be
hoorlijc. Jan. My dunct dat ghy coemt om my
te bespotten / want ghy my emmers tot ant-
woorden wilt dwinghen. D. Ten is so niet/en
laet v niet duncken/dat wy gecomen zijn/ om
v te achterhalen/maer wy souden v geerne lee-
ren/ende tot beter kennisse brengen / daerom
vertrect niet om ons antwoort te geuen. Heer
Jan dat ghijt verstaet/mijn heer de commissa-
rius is hier gecomen/ende van den Keyser ge.
sonden / om een rechter te zijn in die sake. C.
Siet hier is mijn commissy/besiet se/en laet v
niet duncken/dat wy v yet bedriegen. Jã. Ick
en segge daer niet tegen/maer leest die com-
missij. G. Leest dat puntken van v commissie/
want tsoude te lange zijn om te lesen. ¶ Hier
wort die commissy gelesen. Wel wat segdy
daer af. Jan. Ick wilt wel ghelouen dat gy vã
den Keyser gesondẽ zijt. G. Laet dat teeckenẽ/
hy consenteert inde rechten. C. Laet vns nu
weder tot ons prouost comen. Wat segdy tot
dese v eygen cõfessie? J. Jc singe mijn oude lie
deken/dat ick niet antwoorden en sal/voor dat
ghy die protestatie mijns gheloofs sult gehoort
hebben. Jo. Soo segtse ons. Jc Jan van Woor-
den protesteer hier opentlic voor v. Hier begin
nen sy te lachẽ. Wat ist dat gy lacht/ ende met
my spot? een goet rechter behoort medelyden
te hebben met een misdadighen [soo ghy my
houdet] Ende emmers ghy luyden behoort te
doen als Paulus vermaent. Die cranck is int

ghe-

loof/die sout gy opnemen/ende meer geneicht wesen om die gheuanghen te ontslaen/ dan te verdoemen. D. Neen Heer Jan: Die Heeren en lachen om v niet/ maer sy willen v vrome-lyck hooren spreken / ende doen dit slechs wth eenderley lichtuaerdicheit. Jan. Nv wel aen ic sal weder beginnen. Ick Jan van Woorden pro testeer voor v myn Heeren ende Commissarië als dat ick niet van meeninghe en ben/ yet te definieren. G. Ha/ha/wilt gy definieren/ Wie souden v definitie ontfangen willen wat een properen clerck is dit. J. Ick en will niet een wort meer spreken want ghy alleen wt zijt/om my te bespotten. Jo. Gaet vort met dat ghy begonnen hebt te segghen. J. Ick Jan van Woorden protesteer/ꝛc. dat ick niet van meeninghe en ben yet te definieren/ dat in die heylige schrifft niet en is wtghesprocken. Gu. Langt my den Bibel/wat dinck/ salmen die schriftuer alleen gebruycken ende geloouen/ymmers staet hier int werck der Apostelen / dat Paulus Ciriam ende Filociam door ghegaen heefft/ende gheleert te onderhouden die geboden der Apostolen ende ouderen. Jan. Die Apostel Paulus hefft dat te recht geboden ende gheleert/want die geboden der Apostelen quamen mit die heylighe schriftuer ouer een. Go. Ja / maer hier staet also. Het is goet gedocht den heylighen geest ende ons / ꝛc. Wat dunct v van dat wordeken [ende ons.] Jan. Het selfde dat die Apostolen doen ter tijt slocten/dat accordeerde met die heylige schriftuer/want die hadden verboden bloet te ethen/ende dat ghestorven was te

raken/ymmers bewysen sy in haer Concilien met die Propheten / dat die Heydenen mede behoorden aengenamen te werden tot ten Euangelium/daerom wast vā noode / ende die Wet der liefden eyschende dat alsoo/dat deen dander also soude te ghemoet comen/daerom die herteneckige Joden die op haer Weet seer stonden/consenteerden/dat de Heydenen die besnidenis totter salicheit niet en was vā noodē eñ doē quamē de Joden so veel te dienst dz sy hen wachtedē vant geworchde bloet/want anders daert gebot des liefdens ons niet en dwinct tot eē werckdes wets/gelijck wy sien/ dz nu die voorsprocken ordonātie der Apostolen al tot niet is/ waer wt blijct dat die Apostolen haer in haer comissien niet en hebben to buyten gegaen/die haer Christus beuelt/seggēde: Gaet en preect dat Euangelium allē creaturē leerēde te onderhoudē alle dat ic v gebodē heb eñ beualē. C. Maer siet dat xxiij. Cap. wat daer staet. J. Op den stoel Moysi soo hebben geseten die Scribē eñ de Phariseē/ dz sie seggē dat doet/ na haer wercken en wilt niet doē. C. Hoort gy dat wel/dat sy seggē/dat doet sprect Christus. J. Schaemt v dan gy nieuwe Scriben eñ Phariseen / dat v wercken boes ende quaet zijn/ ende contrarie der Euangelischer waerheyt ende leeringe. Oock en sit gy luidē op den stoel Moysi niet ouermids dat gy die wet Moysi niet en leert die vā god gegeuē is/twelc in diē ghijt dedet/wy soudē naerstelijck na v hooren/ voorwaer aē twoort godo en behoort mē noch af noch toe te doen/maer dat gy gebiet/salmā

alleen

alleen doen eñ houden. K. In dien datmen al-
leen doen sal dat God gebiet/ so hebben die A-
postelen grooffelijc gedwaelt. I. Hoe dat? K.
Want haer was voorgeseyt een forme des doo
psels om te doopen indē naem des vaders/des
soons eñ des heyligen geests/welcke forme sy
namaels verandert hebben/doopende alleen
inden naem Jhesu. I. Dat is waer ghesept.
C. Wat weet ghy daer tegen te segghen. I.
Sijt ghy Meester der onderwijsen/ ghy crijst
ende roept ouer my al ghelijck/allegerende al
waert ghy vermoet/ghy briest als woluen om
een schaepken te verslinghen. C. Neen spreect
wel/dat wy doen dat doen wy ter liefde van
v/ wy souden v gerne tot beter verstant brin-
gen. I. Wie is soo onuerstandich die hem een
weinich in die heilige schrifft verstaet/ hy ver-
staet wel dat die forme des doopsels wel accor-
deert in dē name Jesu met die voorgesprocken
woorden Christi/gy hebt al een vleeschlijc ver
stant van Gods woordē. Indē naē Gods te doo
pen/dz is/inden cracht Gods te doopen/dat en
is niet te verstaen/datmen die woorden iuyst
moet wtspreken. Jck doope v in den naem des
Vaders/ende des soons eñ des heiligen geests/
want dat rijck Gods en is niet in eenighe son-
derlinghe woorden/ maer in die cracht Gods.
Als nu die Apostelen inden naē Jesu doopten/
om den nam Jesu prijselijck te maken/soo doo
pten sy indē naem Gods/ eñ sy en deden Godt
geen cleynicheit. Dz wy God drijuoudich in per
sonen ende eenuoudich int wesen onder eenen
naem eeren/het sy des Vaders/of des Soons/

 oft

oft des heylich geestes aenroepen oft groeten/
dat is ghemeen in der schriftueren. Anders als
wy den Vader op des Vaders naem aenroepẽ
in ons dagelicx gebet/soo souden wy achteruol
gende v argumẽt schynẽ die persone des soons
ende des heyligen geest te verdeynen/ende wy
en souden dan oock niet verhoort worden/ wãt
wy [na dat v reden luyden] inden naem des
Soons niet en bidden / want wy Jesus naem
niet en noemen. Och blinde meesters. De
Deecken. Die Heeren maghen al dit / oft
ghy niet en wilt gheloouen dann alleen die
heylighe schrifft. J. Neen ick niet een letterken.
D. Ist dan onbehoorlijck te gheloouen yet dat
niet die heylige scrift niet wtgesproten is ? J.
Ick en geloove geen schriftuere/als noot sake
lijc tot onse salicheyt/dan der heyliger Bibelẽ.
D. Waerom seyt Christus dan / die v hoort die
hoort my. J. Dat is recht/maer wat vollen wa
ren dat? Dat waren die Apostolen/die Christus
wtghesendt hadde als onder die wolven / soo
wie haer hoorde die hoorde Christum spreken/
want sy niet en waren die haer eygen woordẽ
spraken/maer die geest des Vaders sprac door
haer. Ende ghy ende v overheeren zijt nv die
wolven/die de schapkens bijten ende veriagen
wy sullen v hooren als die Heer v sendt gelyck
schaepens inden oest des Evangelijs/ maer gy
hebt v vertoont te wesen Ambassaten eñ Com
missarien des Keysers als v brieuen betuygen
daerõ en coẽt dit woort Christi met v niet ouer
een/ Die v hoort/die hoort my. G. Gheloofft gy
alle boeken des heylighen schriffts? J. Ja ick al-
le die

le die boeken die ontfangē zijn van die warachtige Christen kercke. C. Wat weet gy wat boeken dat ontfangen zijn oft verworpen dan door de terminatien van de heylige roomsche kercke. J. Die heylige schrift slupt ouer al open / eñ geeft getuychnis des eenigen heyligen geests die daer in soetelijck sprekende is in die ooren der geloouigen menschen. Alleen alsoo heeft Christus zijn leeringhe gheconfirmeert met schriften / hierom want onse gheest op die schriftueren grondelijc vast/ende derwaerts getogen wort/soo geloouen wy/ende om dat wy gheloouen soo spreken wijt oock seyt Paulus/ als oock die Propheet seyt/Jck hebbe geloofft/ daerom heb ick oock ghesproken. K. Hoe coemt dat by/dat ghy die Doctoren der hepligher kercken niet en glooft/ende ontfanct. J. Daer en is maer een waerachtich heylich doctoor inder heyliger kercken / dat is die heylige geest/die ons alle waerheit leert/ ick hoor dat ons Godt gebiet dat wy zyn geboden sullen onbeswijcke lijck onderhouden /want wy hebben een vast woort der Propheten/als Petrus seyt / welck wy behooren te doen. Ende dat woort is een pegelyc niet onderworpen/maer door den heylighen gheest hebben die heylighe mannen gesproken/tot welcke schriften Christus ons vermaent om te ondersoeken / want sy van hem getuygenis geuen/van anderen Doctoren boeken te lesen ende te onderhouden / en hebben wy sulcken beuel of raet niet van den Heere ontfanghen. Ku. Ouermids dat Christus alle dinck heeft ghedaen volcomelijck / soo heeft

hy veel dingen die Doctoren na ghehouwen/ om van haer geleert ende geboden te worden/ dat dat waer is/tuicht ons sint Jan. Daer zijn meer ander dingen [seyt hy] die Jesus gedaen heeft/souden die al gescreuē wordē/die gehele weerelt en soudens niet mogen begrijpen. C. Daer staet mede alls dat Christus meer ander teecken heeft ghedaen/ die in dit boeck niet ghescreuen staen. J. Dat is waer/ maer leest datter by staet. Maer dess dinghen zijn bescreuen/op dat ghi sout ghelooen in sijnen naem/dan sult ghy dat leeuen hebben. Hier wth blyckt datter al ghescreuen staet / soo wat ons van nooden is te ghelooen / om in dat leuen te comen. Christus heeft zijn legacie en-de boetschap volcomelijc volbracht/ aldus staet v te bewysen waer ons Christus tot eenighe menschen Concilia oft partes gewesen heeft/ om van haer te leeren dat hy vergeten hadde/ nv wijst ons Christus totten heyligen geest die van den Vader gesonden is in sinen naem/om ons alle dinck te leeren ende in te geuen al dz hi ons geseyt soude hebben/ midts dien alle ge loouige van God geleert worden. K. Wat laet ghy v suluen duncken/weet ghy te onderschaf den wat die heylige geist gesproken heeft ofte niet? C. Wat vermetlicker volck is dit/die be-roemen te hebben den heyligen geest/weet gi wat die geest Godts wil oft niet en will? J. Die den geest Christi niet en heeft / die en behoort hem niet toe. Ein ander. Met oorlof mijn Hee ren/dat ick mede een woort spreke. Segt heer Jan/hoe weet gy dat ghy warachtich Priester

zijt/

zijt/oft hoe weet ghy dat v Vader v Vader is/
wie doet v daer sekerheyt aff. J. En scaemt
gy v niet aldus sotte questien te vragen / men
souder kinderen om met roeden slaen. Tis een
wyt schil te gheloouen sekerlick die scriftue-
ren Gods [twelc wi moeten doē/in dien wy ge
loouige minschen willē zijn] dan te gheloouen
opinien eñ droomen van dingē die buyten der
scrift geleert eñ geseyt wordē/ Ist niet ? maer
tgeloof op die scrift is vrientlyc totter salicheit/
maer van anderen dingē ist vry to gelatē niet
te gelooüen/ende en is ooc niet van noode. C.
Hoe comtet by dat gy ghelooft dat gy priester
zyt/wie heeft v Priester gemact ofte gheordi-
neert. Jan. Dat woordeken/Priester is wt dat
Grieckx geschuypmt ende luyt allso veel/ als een
die oudt is van iaren / daerom en ben ick noch
ghen Priester/maer om op v vrage te antwor
den/die Bisschop heeft my een genaemt Prie-
ster gheordineert. C. Ghelooft ghy wel dat hy
macht heeft v te ordineren? Jan. Ja ic. C. Daer
en staet nochtans in die schrifte niet af / want
ghy alsulcks gheen Bisschop en bint/van dier
name die v ghewyt heeft/hoe coemt ghy dann
te gelooüen om des te doen hy die macht heeft.
Jan. Hy heeft daer tho macht van den Paus
ontfangen om Pauselijcke Priester te maken/
welcke commissie oock sonder ghelt behoort
gecreghen te wesen/ die Priesterschap acht ick
als een Calff/want wy daertho met gelt geor
dineert wordē / ymmers v eyghen Pauselyc-
ke rechten seggē/dattet al ketters zyn/die gelt
gheuen om Priesteren te werden / dat welcke
ick

ick mede gedaen hebbe/ende also en houde ick mynen Priesterschap van gheenre waerden/ia oock nae des Paus rechten/oot gheen Priester en ben. Gu. Hoe salmen dan die Priesters maken? J. Die Priesters en mach niemant maken maer dienaers des gemeynts salmen kiesen/ achteruolgende die insettinghe der Apostelen/ als ons die heylige Apostel Paulus schryft. Gu. Wilt ghy dan segghen/dat alle Christen menschen Priesters zyn. Jo. Wat bescheyt is dat/moghen alle menschen wel misse doen/ doopen/ende die Sacramenten ministeren? Guwaert. Hoo sal die werelt op stelrẽ gaen eñ die menschen sullen altyt ouereen hoop ligghen/want elck salt willen doen. Goetschalck. Daer staet ghescreuen/dat alleen die van Leuys ghestachte waren/die waren tot den priesterlycken staet geroepen. Jan. Hoe cryt ghy aldus luyde alle gaeder ouer my/ ghy tiert all oft ghy waert brieschende Leuwen/laet een alleen spreken met bescheyt soo mach ick u bescheydelyck antwoorden/ ghy wilt my alltyt met cryten ende roepen verdoouen. C. Syn wy dan alle gader Priesters. J. Ick salt u wel segghen/wilt ghy my hooren. Aldus spreect Godt die Heere. All aertrycke behoort myn toe/ende ghy sult my een Priesterlyc ryck zyn ende een heylich volck zyn. Hier en spreckt hy niet alleen die Leuiten toe/maer alle die gheschlachten van Israel/ daer Petrus oock af schrift tot ons allen. Ghy zyt dat heylich volc/ ende een Coninckliyck Priesterschap. Hiermede en wil ick niet segghen/dat si allegader ter

stont

stont sullen preken / ende den dienst der ghe-
meyntē sullen aenveerden / want niemant en
behoort die eer van hemseluen aen te nemen/
dan die daer toe gheroepen wort / als Aaron/
maer ick seg dat wy al te samen genieten des
Priesterschap des wets in Christo volleyndt
is / want wy moethen nu Godt opofferen die
steruinge ons ouden Adams als een bequaem
offerhande / so mogen wy oock voor malckan-
deren bidden door die wet des broederlike lief
den. K. Ghy doelt ende zijt buyten den wech.
G. En schaemt ghy v niet alsulcken quaet be-
schept te seggen. C. Hoe moecht gy unbeschey-
dender woorden spreken / dan dat wy alle gad
Priesters zijn. J. Ic salt v met een groff exem-
pel bewijsen dat ghijt verstaet aengaende de
sceppinge des menschen / so en is onse Keyser
niet meerder mensch dā ick ben / ick en sie hier
geen onderschept tusschen hem ende my / dan
dat God belieft heefft hem tot die Keyserlyke
hoochept te kiesen oft te treckē / ende heeft my
laten blyuen in myn vernederinghe / haddet
nochtans Godt soo belieft / ick waer oock ghe-
noech daertoe gheschapen om een Keyser te
zijne. C. Daer en is gheen gelyckenisse by den
Priesterlijcken staet. K. Dat en concludeert niet.
G. Ghy brengt ons veel ghelijckenissen by om
ons te beguychelen. D. Voorwaer Heer Jan
ghy doelt / laet v onderwijsen. J. Ghy zijt alte-
samen seeer bot ende plomp / offt ghy en wilt
al willens niet verstaen / in dien ghy dese claer
reden niet verstaen en moecht / so bidt Godt
dat hy v breeder verstant geuen wil. K. Dit
is nv

is nv claer genoech dat hy quaet gelouen heeft
van dat ſacrament der ordenen/ twelck Mar=
tinus Luther heel verworpt. G. Waer gaen
wy nu beghinnen. Gu. Laet hem zyn protesta=
cie veruolghen/daer wch ſullen wy een orſack
hebben om te vraghen. J. Ghy cont nochtens
qualyck verdraghen oft toeuen tot dat ick al
gheſeyt hebbe/oft ghy valt terſtont in mijn re
den / nv hoort mijn protestatie. Ick Jan van
Woorden/proteſteer/dz ick niet van meininge
en bin yet te defineren oft herdtneckelijcken te
ſeggē dat niet claer wtgeſproken is in die hey
lige ſcrift/alſo verſtaen weſende als die heilige
geest dieſe ſelf gheſproken heeft/verſtaen wil
hebben/om welcke ſchrifft te beduyden ſoo be=
hoort men te beſigen die ſelfde woorden daer
die ſelfde ſcrift mede geſprokē is/in alle ander
dingen geloof ick wel al wat die gemeyne hey
lige kercke ghelooft. Noch proteſteer ick dz ick
niet en wil antwoorden/dan vp dat geene dat
ghy my wetelijck ouerkennen cont. Ende ick
vermaledie ende verworpe alle dwalinghe en=
de leeringe/ ende ketterien/die teghen twoort
Godts zijn/met welcken gheloone ick begheer
te leeuen ende te ſteruen. Claes. Wt deſe prote
ſtacie blijct noch genoech dat die Doctoren der
heyliger Kercken niet en ghelooft. Jan. Ghy
ſinget al v oude liedeken/ick wil met allen Do
ctoren ſchriften ende oock met v lieden ſchrif=
ten ghelooff ick/waer in ghy met die heylighe
ſchrift/accordeert. C. Dat is wel/hout die mey=
nige/ſo en ſullen wy geen gheſchil hebben. J.
Ick en hebt noyt anders geſeyt/waert dat ghy
wel

wel op my gesint waert/gy soudt my wel ver
staen hebben/ende mijn woorden wel afnemē.
C. Hoo hebdy noch in waerden na dat ick hoor
de schrift der Doctoren/eñ die insettingen der
vaderen/ist niet also? J. Dese questie besluyt al
te veel seffens/dan dat ick v met een slecht ant
woort soude mogen betalen/gy smeert v mes=
sen al met honich. Ku. Heer Jan/dit vraecht v
onse meester/oft ghy oock gevoelen hebt dat=
men die constituten der heyligher kercken on=
derhouden sal / te weten : oft men oock vasten
sal/vieren/biechten/eñ ten sacramenten gaen/
belooften na die ordinantien ende vsantien der
heyliger kercken. J. Ick en geloof die Doctorē
noch menschen insettingen/ niet dat ic daer af
salicheit waē te ontfaen/als ick van die heilige
beloftnisse der scrifturen wel doe. K. Maer nu
ist ooc also/dat die heylighe scrift ons gebiet eñ
leert/vā vasten/vierē/biechten/misse te doen/
die ons een gebodt zijn geworden/door de auto
riteyt der vaderen eñ der heyliger kercken. J.
Gy sleyppt also veel articulen ouer hoop/ic had=
der eenen dach genoch om op elck by sonder te
antwoordē/doet my vā elcx verclaringe wter
schriftuer/daer sal ick an lyden oft niet. C. Ist
aengenaem te vastē/dat maect ons emmer be
quamer tot Godsdienst/gelijc als Moyses die
xl. dagen geuast heeft/doē hy by den Heere wz
eñ die Wet ontfinck. J. Dat hoor ick wel/ maer
wat gaet dat die vasten aen datmen ons om
de pene van een dootsonde ghebiedt op sekere
daghen te vasten met sekere spyse/ende maer
eens daechs te eten / accordeert dit vasten met
die

die heylige schrift/bewijst my dat. G. Segt ghi dan datmen niet vastē sal? Jan Truwen neē maer ick vermane v lieden dat ghy my die waerachtighe vasten wth die heylighe schrifft bewijst/ want ick en vinde gheen wthgescheyden daghen / oft spijsen ick en hoor daer van gheen bandingen/oft afsnydinghen/oft correctie/die de Overtreders verdienen. Ruwaert. Aldus moet ghijt verstaen/dattet geordineert is van die/die Godt de heylighe kerck beuolen heeft/ so verre als haer dat goet dunct. Goetschalck. Domine magister noster/dese disputatie soude ons te lange dueren/ het is beter dat wy tot ons materie comen. Claes. Gheloo ft ghy al dat die ghemeyne heylighe kercke gheloofs. Jan En trouwen ia ick. C. Wat geloofdi dan van die heylighe Roomsche kerck/ oor dat selfde/te wetene/datmen al onderhouden sal dat sy ghebiet. Jan van Woorden. Die heilighe Roomsche kercke en gebiedt niet/noch en gelooft niet/dan dat heilighe Euangelium/daer en will ick niet af scheyden/want sy en dwinghet niemant te onderhouden dat Godt niet ghebodꝫen en heeft/ alsoo ghenoechse my wel. Ruwaert. Maer gy moet verstaen/dat de heylige Kercke met eenen wijsen ende voorsichtigen raet voorsien heeft met haer insettinghen der ceremonien/dattet volck niet als beesten oft als verwoede mensche leuen en souden/ daertoe zijn inghesetdie seuen getyden te doē/ te biechten/vieren/vasten ende waer dat niet ghebodē/die menschen souden luy zijn / ende niet altoos daer toe doen/emmers ghy merct

nv al

sñ al rede wel datter veel coudt zijn / endē dat die groothe vierichheit nv in der kercken niet en is die daer plaech te wesen int beghin des Christen gheloofs. Alsoo datmen nv pric kelen ende sporen behoeft/om die trage min schen voorwaerts te stueren. J. Wat grouer argument brenget gy hier by/segget mi doch hoe moecht gy die heilige kerck sien eñ hooren yet te gebieden op sekere penen/diemen ghelooft te wesen gheestelijck ende verborgen. Oock segt my/wat vruchte mogen die menschen crijghen/die wt alsulcken ghebot eñ bedwanck/sonder lust/sonder liefde moeten onderhouden/want een knecht blijft int huys des Heeren niet in der eewicheyt/mer een sone. En stater niet geschreuen /die onder de wercken des wets zijn / die zijn onder die verdoemenis/ende en moegen Godt niet behaghen. Veel te mijn sullen sy God behagen/die met menschen gheboden meenen God te behagen/ende te dienen/oft wilt ghy v eygē vercoren wercken setten bouen die wercken des Wets. In dien Abraham wt die wercken des Wets gherechtuaerdicht is so mach hy glorieren/maer niet by God/hoe moegen wi dan glorieren in die insettingen der menschē oft ceremonien ? ende wat vruchten sullen sy ons aen brenghen/nademmael dath ens die Wet maeckt verdoemenisse ende vermeert de sonden. C. Ghy doelt seer/ ende spreect al heel sonder redē/want en waerder geen wet/ die de misdadigen bedwongē van quadē werckē.

ghe soudet dan die werelt gaen. D. Men sou
de sonder souch bp den wech niet moghen
gaen / Moorders ende Roouers souden in
alle weghen zijn. Jā. Dat is alsoo / daer sette
ick dat Keysers swert teghen / die tot behoort
den onnooselen te beschermen / ende den boo
sen te straffen / om die ghemeente in rust eñ
vreden te houden / dat en gaet dit gheestlijck
regiment niet aen. Claes. Dat bekennen wy
wel / dat die goede luyden wt goetwillicheyt
doen / daer die boosen tho bedwonghen wer-
den / daer en seggen wi niet tegens. J. Waer
om zijt ghy soo ongenadich / dat ghy een wet
geeft ouer den rechtuaerdigen ende onrecht-
uaerdigē / wie niet en vast / wie niet en viert
hoe dat hy si / oft wie hy si / ghi condemneert
hem als een ouertreder / ghy toont v tyran-
nichept tot inder sielen toe / eñ ghy wilt daer
regeerders ouer zijn. K. Ist niet behoorlickē /
dat deen den anderen wt liefden dient ? Jaet
in allen manieren. D. Daerom behooren die
goede menschen te moete tho gaen die boose
mensche / ende onderhoudense wt liefden / dz
deen den anderen bewaert van quaet te doē.
J. Ic soude oock sulcken ordinancien prijsen /
als ghy die conscientien vry ende los liet. K.
Wildy dan seggen / dat een priester duechde-
lijck van leuen sonder conscientie een huys-
vrouwe soude mogen nemē / niet tegenstaen
de dat hi hē seluen tot eewige reynicheyt ver-
bondē heeft. Jā. Ja warense dan reyn sonder
saken van vrouwen / soo die schrift niemant

wy-

wtghesondert heeft/en allen menschen vry/
laet/dat en behoort men geen party van min
schen te ontrecken/ Daerom is dock die prie-
sterlijcke staet vry van God thogelaten to hu
welycken tegen alle groote grouwelyck pe-
riculen van branden des vleeschs want God
den menschen gheschapen heeft/ ende mann
ende wijf gemaect heeft/ende sulcx mede ge-
natuert heeft/segghende: Wast vermenich
vuldicht/ dat hy natuerlyck een treckinghe
heeft tot zijn onghelijcke persoon / welcke
scheppinghe Gods niemant met gheenderlei
ghebodt oft verbodt en mach verscheppen/
diet begrypen mach die begrijpt sprack Chri-
stus. C. Nu comen wy tot onsen propost/heb
dy dan een huisvrouwe getrout oft niet. Jã.
Segt ghy my ouer dat ickt heb ghedaen. Cl.
Die faem gaet seer sterck van v dat ghijt ge-
daen soudet hebben. Jan. Ick en acht niet
wat die faem seyt/die faem seyt dat de Paus
Antechrist is/gelooft ghijt daerom voor war-
achtich tho zijn. G. Weyghen Pastoor heeft
den Bisschop van Luyck ghedaecht/ ghy en
moeghes niet missaken/alle die werelt we-
tet tho segghen. Jan. Ick en haddet niet ghe
looft dat ghijt rumoer van volck so lichtelijc
ghelooft hadt / die dickwyls een luegen voor
de waerheyt setten / daer en is niet een van
onse Borgheren die dat ouer my ghetuygen
sal. Claes. Daer en leyt niet aen / die ghees-
telijcke rechten moghen een menschen ver-
wijsen alleen wth die faem. Jan. Ick laet v
G ij die

die rechten verantwoorden met die concilia/ oft sy goet zijn/siet seluer toe wat ghy doet. C. Ick segt v certeyn/wy hebben soo veel va ste getuygen die van v tuygen / ende de wy hier oock gheloof gheuen/alsoo oft ghijt kent ofte ontkent/wy sullen v mijlijck tot rē viere daerom verwijsen. Jan vā Woor. En trouwen in dien dat v meyninge is/so en ist niet van noden dat ghy my meer vraecht/waer om en neemt ghy my dan niet/ende laet mi verbernen eer ghijt my ouertuycht/vermoghen uwe rechten dat/ick ben bereyt dat tho verdragen. C. In dien gy v houwelijc niet en wilt lijden/wy sullen v soo pijnigē ende sulcken last aendoen/dat ghijt sult moeten lijdē. Jan van Woor. Ja hoe heerlick suldy dan/dat exempel eñ voorschrifft Christi nauolgen/ als ghy my ter banck sult segghen / eer ick ouertuycht ben van quade feyten/in dien gy mijn rechters zijt als ghi segt/soo en behoort v niet tho my yet an te segghen/ ende dat ghy alle dinck van my wilt weten / dath is onrecht/want na dat v eyghen rechte seggen so en is niemant schuldich hemseluen tho beschuldighen. C. Tis ghenoech dat wijt weeten wt tsegghen van tgemeen volck. J. Is dat een recht / soo ist goet aen een mans lijf tho coomen / want twee ofte drie van zijn Vianden ofte andere luegenaers souden al tho haest een ghemeen spraeck op roepen/ laet my eenich ghetuych voorcoomen / diet ghesien heeft / dat ick yemandt ghetrouwet

heb-

hebbe/ doet den Pastoor coomen/ oft zijn vi-
cecurept die behoort dit emmers te wethen.
C. Wilt ghy v houwelijck noch ontkennen/
der wy ghenoech op gheinformeert zijn? J.
Ick hebb v ghesept dat ick op die vrage geen
antwoorde gheuen en sal/ eer ick mijn aen-
segghers ende ghetuyghen sie. C. Daer is
nochtans al wat aen dat die ghemeen man
sept. J. En zijt ghy niet wel groote Tyran-
nen dat ghy my bp drie maenden geuangen
hebt ghehouden/sonder eenighe seker infor-
matie/ghy segt/ghy hebt wel duysent ghe-
tuygen/ende en weet gy my niet te noemē/
waer wort doch een houwelijc ghesloten son-
der yemants bywesen. C. Wy en vraghen
daer niet na / oft ghy kent oft onthent / wy
sullen met v doorgaen/daerom ist beter dath
ghy die waerheyt recht wt belijt/ eñ valt op
v knyen/ende bidt om vergiffenisse/so moe-
gen wy bermhertichept thoonen. J. Tis be-
ter dat ick tot alle v vragen voort aen geheel
stil swijge mit Christo/want gy altoos meer
verhart wordt in v boosheyt/oft in v boos op
set/v tijt is nu bereyt/die macht des duister-
nissen heeft v luyden nu te regeren genomē
mijn lichaem moecht gy quellē ende ter doot
sollē/maer die siel heeft die hant Gods in zijn
vaderlijcke bewaringe/ic en sal niet vreesen
vant aenſicht die my haten. De Deckē. Neen
broeder/en neemt dz niet so vast voor v/ segt
die waerheyt claer wt/ten is geen noot. Go.
In dien ghijt belijdt / ten sal v niet teghen

gaen / en maeckt myn Heer die Commissa-
ris dese moeyte niet met v vertrecken ende
achterhouden / ontslaet v deser saeck. Jan
van Woorden. Ick en wil niet vermetel van
myn seluen spreken / ick en weet niet waer
ghy my met pijnen oft persen sult tho moe-
ghen brenghen / maer alsoo ick nv ghesint
ben/ick en sal v niet antwoorden voor dat
ic myn beclagers weet. Meester Ruwaert.
Antwoort myn Heere den rechter/ten sal v
niet berouwen/dat ghy de waerheyt belijdt.
Jan van Woorden. Ick en segge niet dat ick
des niet doen en wil / maer myn aenseg-
gers wil ick weten. Claes Copyn de Monti
bus. Ten wil aldus niet lucken/wy en sullen
een anderen wech beginnen. Jan van Duuen
noorde. Tis best dat wyt laten tis etens tijt. R.
Waer sal ick Heer Jan laten/wil ic hem we-
der in zijn plaetse bringhen? Ruwaert. Waer
is dat? Jan Duuennoorden. Op die ander ghe
uanghen Priester. Ruwaert van Enchusen.
In gheender manieren/sy souden malcande-
ren in haer ongeloof stercken. Meyster Rey-
ner. Waer sal ick hem dan bringhen? Claes
Copyn de Montibus. Laet hem hier blijuen
ende slaet hem boeyen aen de beenen tot na
der noen/ dan sullen wy weder comen. Rey-
ner. Wat duuel is dit niet een grote schande
voor den Keyser/dat in aldusdanige vermaer
de plaetsen geen geuanckenissen en zijn. Jan
van Woorden. Al en sloot ghy my in geen
boeyen/ick en soude v niet ontloopen/salmē
al-

aldus met Christen menschen leuen. C. Ge-
raet v wijsselijck/dat ghy na der noen beter
antwoorde geeft. G. Laet ons gaen. Kuws.
Hier moeten oock bewaerders zijn. Claes.
Bewaert ghy den geuangen. Keyner. Loopt
halt tot onsen huise de boyen die met een slot
sluyt / want dese en machmen sonder smide
niet aendoen.

Disputatie geschiet na den noen.

Claes. Hoe zijt ghy nu gesindt / hebdy alle
dinc wel ouerleyt? J. Ja ic. C. Hoe zijt gy bera-
den/sult gy oock op onse vragen antwoordē.
J. Op sulcke conditie als ick geseyt hebbe/ to
werē/ dat ick hoore dat my yemant wat aen
seyt. C. Cortelijc ghy sult ons berichten / van
dat wy v vraghen/oft ick sal v den raet ouer-
leueren in handen van den waerlijcken rech-
ter om gepijnt oft om gedoot to werdē/ wy
willen daer wt scheyden/ende trecken weder
om wech. Nu wel aen coempt sidt hier aen
myn zijde. Jan. Al dat ghy my moecht aen-
doen/staet my to lijden/ ick geue my tot alle
lijden ouer/ghy sout mijn rechters zijn / my
dunckt ghy zijt mijn strenge viandē. Claes.
Ic en soude niet meer conscientie maken om
v te verdoemen/ende ter doot te verwijsen/
dan icwerck soude maken een misse to doen.
Jan van Woorden/Dat is recht/ende het be-
hoort alsoo/want Christus dat gesprokē heeft
dat alle die Christus boden dooden / die sul-
len meynen eenen Gods dienst daeraen the

doen/is dat Christum nauolgen/heeft Chri-
stus oock yemant ghedwonghen in te gaen
om hem te geloouen. Cla. Staet daer niet ge-
schreuen. Dwingt se om inte gaen. Jan van
Woorden. Christus en dwingt niet met kete-
nen/noch met vier oft branden/maer met
die veelheyt der weldaden/die van hem ver-
condicht werden. Also oock en coemt niemãd
tot Christum dan die vanden Vader getogen
wort/in sulcker manieren behoortmen oock
onse vianden te dwingen/die brandende colẽ
op thooft te legghen/dit is een lieflijck ende
soetlyck bedwanck/nochtans is sy seer crach-
tich/ghy luyden moecht ons een lichamelijck
ghewelt ofte bedwanck aendoen/maer onse
herte en moechdy niet verscheppẽ/want the-
hoort Godt toe alleen. Nuwaert van Enchu-
sen. Nochtans om dat dese ketterye is van
alsulcken aert/dat se als een cancker voort-
spruyckt/cruypt eñ eet meer inwerts/soo ist
van noode ende orbaer/datmen by tijts daer
to sie om te verdriuẽ/want een schurft scaep
maeckter veel. J. Is Christus dan een dwaes
gemeest/die geboot dat men dat oncruit niet
en soude uit ropẽ/maer mẽ soudet metẽ tar-
we op lathen wassen/totten dach des Oosts/
tot dat quame den uterste dach des oordels/
dan sal Christus scheyden die schapen vã die
bocken. In deser tyt moeten sy onder malcan-
der gaen ende blyuen/maer dann sulkn die
Engelen uitgaen ende scheyden die boosen/
wt dat middel der rehtuaerdighen/waerom
treedt

treedt ghy hier in dat werck der Enghelen/
Paulus vermaent datmē een ketter sal schu
wen/als hy eens oft tweemal vermaent is/
niet datmen hem dooden sal oft barnen / als
hy van allen menschen geschuwet wert / soo
en sal hy emmers niet bedueghē noch besmet=
ten. C. Paulus seyt: Hereticum hominem
deuita/id est/tolle de vita. Jan. Alsoo begeert
Erasmus van Rotterdam ende ander geleer
den nu ter tyt v sotte wtlegginge der schrif
tueren/ghy die alle Ketters tegen de schrift
int vier wilt werpen. Item Paulus wil dath
ghy manierlijcken sult straffen die de waer=
heyt wederstaen/ter auentuer seyt hy oft hē
God noch kennisse gaef/ende dat hy van des
duuels banden verloest werde/dit segge ick/
niet dat ick my voor een ketter kenne / daer
my God voor bescherme/maer ghy zijt meer
ketters dan ick/die wercken geuet getuych/
heeft Christus met yemant alsoo gheleeft als
ghy met my doet / heeft hy oock yemant in
boyen geslagen. C. Christus en had de macht
niet om te doen. J. Neen ende Petrus daer
ghy segt dat die Paus een naesaet af is/wat
ghewelt of macht heeft hy gepleecht. C. En
hadde Petrus geen macht/hi dede Ananiam
ende Saphirā voor zijn voeten die moortslaē.
J. Hebdy alsulcken macht als Petrus dede
soo toontse ouer my en laet my ter stont die
moort slaen/ick ben daer in tho vreden/ daer
wt sullē die menschē mercken/oft God v ver
malediding in waerden heeft/of niet/maer

nv bedeckt ghy v tyrannich hert onder den
macht vanden Keyser inden naem Christi/
maer Christus roept vrywillige dienaers seg
gende/ Willdy ingaen totten leuen / hout die
geboden/ maer ghy luydē roept altoos indiē
gy niet goetwillich in en gaet/ soo roept ghy
wy sullen v daertho dwinghen/ oft men sal v
barnen. C. Christus noch die Apostelē en had
den alsulcken macht niet als wy doen/ want
si en hadden geen iurisdictie. J. Christus heeft
oock verboden zijn nauolgers alle ouerheyt/
maer die waerlicke heeren domineren/ maer
ghy niet also. Ende doen Christus voor den
rechter stont/ doē bewees hy zijn macht/ weet
ghy niet dat ick macht hebbe den Vader tho
bidden/ ende hy sal my senden meer dan xij.
Legionen der Engelen. Ende als hy segt/ my
is alle macht ghegheuen in hēmel eñ opter
aerden/ wat blinder redenen brengt ghy by.
Christus heeft zijn macht den Apostelen ghe-
geuen om die duuel uit to worpen/ die siekē
gesont tho maken/ dat hy niet en hadde / hoe
mocht hy dat een ander geuen. C. Alle macht
is van Godt seyt Paulus / soo is onse macht
oock van Godt die wy hebben om to verwij-
sen v als een ketter/ ende doen branden. J.
Also hadde die Joden eñ Judas oock de macht
van Godt / om Christum als een verleyder
eñ als een prince der ketteren tho leueren in
handen van pilato om to verwijsen ende ge-
cruyst tho werden/ zijn sy daermede van haer
misdaet onschuldicht/ ick denck wel neen sy.

Noch

Oock mede siet van wien dat men eerlijcke
memorië eñ gheuechgenisse gehoudē heeft die
Christo eñ zyn discipulē den doot aengedaen
hebbē/oft die gedoot zyn. K. Gelijkend gi ons
dan by de Joden. C. Segt gy dat wy veruol-
gers zyn. J. Wat gy zyt dat beteekenen dese
cluysteren of boyen/ ick vraghe v conscientie
oft gi min doet dan die Joden/die Joden heb
bē Christum doen vangen ghy hebt my doen
vangen sonder reden oft saeck. C. Gerijcht bi
den Keiser dat gy geuangen zijt/ wy en heb-
ben daer geen schult toe. J. Hoe proper wilt
ghy v vuyiken metten Keyser wt doen / eñ
die Keyser en sal voor v niet verantwoorden
hy sal met v willen betalen / hy heeft v dese
saec beuolen / want hy en verstaet hem des
niet/waerom en ontslady ons dan niet? nv
ghy geen saec in ons en vint. C. Wy en heb-
ben daer gheen macht ouer/ende wy en van
gen oock niemant. J. Ghy genaemde geeste-
lijcke persoonen/gi ontkiet v yemant metter
hant te doodē gelijc die Scribē eñ Phariseen
doodē/maer om dē dootslach te ontgaen/so le
uert gy ons ouer in handen vanden waerlijc-
ken rechter/eñ noch bidt gi voor ons datmen
ons bermhertich wesen soude/welck bidden
is een bedeckt penninck waerde / ende is in
effect een verdoemenisse/meent gy noc God
eē vlassen baert te maken/gelijc gy malcan-
deren doet. Ku. Ghy zijt een stout boeue/sulte
ghy onse meesteren also thospreken/ ghy en
zijt

zijt ooc gheen groot clerck/ en wildy die doctoren straffen. G. Ghy moecht v wel schamē.
J. Ick en gheef my voor geen gheleert man oft doctoor wt/hadde ick also lange iaren ter scholen ghegaen als ghy/ ende al mijn leuen lanc gestudeert als ghy luyden doet/ter auētueren ic soude geleerder zijn dan ic nv ben.
C. Ghy zijt een hartneckich ketter/ ic en soude my niet ontliē v tot dat vier te verwysen.
J. Dat geloof ick wel/gy sout meenē God eenen dienst daer mede te doen/so ghy waent/ maer ick en acht v dreygen niet. Och of Godt my soo sterck int ghelooue maeckte / dat ick voor sijnē naem den doot mocht steruen. Au. Ick en wilde niet dat ick sulcks van herten waer als ghy zijt/al moecht ic daer die gantsche werelt mede winnen. G. Soo en wilde ick oock. J. Ick en soude oock om die gheheel weerelt niet willen met v in dese dwalinghe zijn/want ghy dwingt my/ende ick en soude v niet willen dwingen/al waert dat ick v examinerē soude vā ketterië. Ismael veruolchde Isaack den soone de beloftenisse/maer Isaac en veruolchde Ismael niet. K. Segt ons met een woort cortelijck mogen die Priesters wel wyf trouwen oft niet. G. Waerom wilt ghy so noode verclaren wat ghy daer af geuoelt.
J. Ic heb v ghenoech daer op geantwoort/eñ of ick stil sweech die schrifft seyt dat claerlijc genoech wt. C. Hebdy een wijf getrout ofte niet? antwort ons daer op. J. Wie sal ick antwoorden/alser niemant en is die my yet aen

seyt,

fept. C. Ghy zijt genoech beschuldich/daerom sitten wy om v onschult te hooren. J. Ick ben genoech beschuldicht. Van wien? Ghy zyt eẽ rechter als gy segt/daerom en behoort v niet toe partije in die sake ende oock rechter tho zijn. Gu. Wy hebben oock getuygen genoech/ die sake is claer ende allen menschen openbaer. C. Ghy hebt v houwelijc oock selfs veel lieden te kennen gegeuen/waerom ontkent ghy dat nv. J. Gehelpt v dan met v getuygenisse der gheender daer ick dat voor geleden heb. G. Gaet daer mede voort/in dien dattet v genoech is. C. Jc heb v seluer hooren sprecken dat van Gods recht eẽ Priester wel mach houwelijcken. J. Hier wort ghy mijn aenlegger/geeft nv des rechters officie ouer/oft in dien ghy rechter wilt blyuen / laet een ander clagen/waer is v Fiscus daer ick my teghen setten mach. Daer en wisten si niet te antworden/ende sweegen een weynich still. Jck sie wel ghy en weet niet te seggen. Laet hier een groot scauot maken/daer op wy opẽbaerlijck voor alle tvolck sullen moghen disputeren/daer sal ick mijne saeck met schriften defenderen ende bewijsen dat die Priesteren geoorloft is te houwelijken. Jn dien ick my niet en can verantwoorden/soo suldy groote eere voor alle tvolck hebben/ende ick ben te vreden/dat my die gantse ghemeynte dan steenicht oft verbrant/neemt tot v hulp alle de Doctoren van Lueuen/Collen ende Parijs/ ende alle die ghy wilt/ende gheeft my niet

van

dan een van myn genangen broeders to hulpe/die myn memorie int disputeren tegen, v alle gader wat helpt stercken. G. Die heylige Roomsche kerck en heeft dat voor geen manier om also tho disputeren tegen die ketters want sy al tho hartnekich zyn. Ende souden veel menschen mogen bedrieghen met haer schoone woorden/daerom behoortmen haer met vier ende vlamme to verwinnen. J. Die questien eñ saken vant Christen geloof/gaen alle Christenen aen/daerom behooren si van allen Christenen verstaen to wesen. C. Wie soude dan daer oordeelen ende rechters zyn/pelsers ende wevers? J. Die geheele gemeynte die de schrifften behooren to oordeelen/ gelyc si de spysesmaken eñ oordeelen/niet diese aen dienen/maer diese aenghedient worden/ eñ aen de tafelen sittẽ eñ eten/so gaf Paulus to onderkennẽ die Coñnt. oft niet dat recht Euãgelium en was dat hy haer leerde. G. Die leecken en weten van geender schriftuer tho seggen/sy en hebben daer niet om scholen gegaen/maer dat is den doctoren bevolẽ wt to rechten/eñ na haer seggen eñ oordeelen/ behooren die leecken sonder wederseggẽ to luysteren eñ simpelyc te geloouen. J. Die schrift en behoeft geẽ doctoren hulp to hebbẽ/ want sy is self ryck eñ vol van haer seluẽ to verclaren. Eñ en wilt ooc niet sorgen/in diẽ ick verwoñen worde in die opẽbare disputatie/dat v yet quaets geschiẽ sal/wãt gy moecht v met macht eñ autoriteyt vandẽ Keiser bewaren/

ende

eñ ick wil ooc op mijn knyen vallē/eñ voor v
biddden/dattet volc v ſekerlijc niet misdoē en
ſullen/ eñ niet een vinger aenſtecken ſullen/
want de waerheyt to onderſoeken en is nie-
mant verbodē. C. Wy willen onderhoudē de
manier van der Roomſcher kerckē/die proce-
deert aldus tegen die ketters/ ten is niet be-
tamelijc dat wy terſtont alle leecken van alle
ſcriften berechten. J. Aldus doende en ſuldy
nēmermeer eenige ketterie wtroeyen/zijn v
ſakē oprecht eñ waerachtich/ſo en behoort gi
in geen hoecken oft winckelen to lopē/want
die quaet doet / die ſchouwet dath licht / als
Chriſtus ſeyt / op dat haer quaede wercken
niet geſtraft en werden van licht / maer ghy
ſout v al ſchamen voor die gemeynte to vra-
gen dat ghy my hier vraecht / ghy leeft hier
met ons ghevangenen ſo ghy wilt / daerom
maect ghy dattet volc meer teghē v opſtaet/
eñ dat ghy my ſchelt voor een ketter/dat one
keñ ick/wie heeft my opt gheſtraft van mijn
dwalinghe. Een ketter behoortmen perſt tho
vermanē twee oft driemael/ eñ dan tho ſcou-
wen ende niet to bernen/als hy geen verma
ninge hooren en wil/dat leert ons Chriſtus/
dat leert ons Petrus ende Paulus / dat leert
ons den heylighen gheeſt in die ſchrift/ ſpre-
kende. Cla. Dat is de rechte aert ende natuer
vanden ketteren/dat ſy de ſchrift wel allege-
ren/maer ſy treckenſe al tot haren verſtant/
ende om niemants wille en machmēſe daer
af trecken/ſo hertneckich zijn ſy/ men mach-
ſe

se niet dan metten vier verwinnen/dat mo-
gen wy wel in die groote vermaerde ketter-
rien sien/ als Arrius / die zijn ketterie oock
met schriften pijnde te verweren/ n dien mē
hem terstont met den vier verbrandt hadde/
hy en soude met zijn fenijn so veel menschen
niet vergheuen hebben / sy hebben des can-
kers natuer / ende sy weten schriften by te
brenghen die sy ouerdwers in den mont ne-
men/als Arrius dede / ende daer door wert
soo menich simpel mensch verleypt. J. Ten is
gheen gelijckenis van Arrius ende ons tho
spreken/Arrius valsche leeringe en willē wy
niet verhalen/maer daer wt hebt ghy een se-
ker argument/dat zijn leeringē niet en doch-
ten ende valsch warē/want hy met die waer-
lijcke hem seluē sterckte/om zijn ketterie voor
te staen/ende die te veruolgen/ die met hem
niet houden en willen. Des gelijcx doet ghy
oock met uwer macht/maer wy en veruol-
ghen niemant noch en dwingē niemant tot
die leeringe Gods ende des Euangelijs te co-
men/dat ghy ketterien heet. Het is ons ghe-
noech/dat wy cloecklijcke vermaningen doē
des waerheyts/het behoort God toe den was-
dom te geuen/die niet ghelooueu en wil aen
die waerheyt/die blijft ongeloouich/maer gi
lieden vanget ende spant ons/ende verbrant
ons/ghy en hebt gheen commissy om te van-
ghen/dwingen oft verbranden / wat macht
is v hier van God gegeuen/daer ghy ons me
de aldus tracteert. Kuwaert. En staet daer
niet

niet gescreuen/alle macht is van God/seyt Paulus niet/weest onderdanich v Oversten al zynse v moeyelyc ende lastich. Jan. Dat en seyt Paulus niet maer Petrus/alsoo wel kent ghy die schrift/onse meesters als sy hem niet met Aristoteles/Thomas/Schotus en ander dier gelijcken meer behelpen en moghen / so liggen sy geheel achter/ouersiet doch Paulum wat bet door/dat bidde ick v lieden/ ghy sult daer wel ander bescheyt in vinden. R. Sult ghi ons Paulum leeren verstaen / wy hebben hē neerstiger ouer gelesen dan ghy/ lieue jonghe meester. J. Jck geloove wel dat gy Paulum wel gesien hebt ende oock gelesen maer voor waer ghy en hebt hem niet wel verstaen/die kinderen seggen ghemeynlijck inder scholē/ veel ghelesen ende niet verstaen / is veel arbeyts om niet ghedaen. G. Wat segt ghy van sinte Paulus daer hy seyt: Alle macht is van God. J. Daer schict sinte Paulus alle waerlijcke Overheyt dat swert tho/en niet die geestelijcke Overheyt/als Pausen/ Bisschopen en Prelaten/want dese als sy gheestelijck willē zijn/so en behooren sy dan niet met geestlyke wapē om tho gaen/of to vechten/dat is met dat crachtich woort Gods. R. Nu en verstaet gy Paulum niet/dat hoor ic wel/hy seyt/Alle menschen sullē onderworpē zyn alle overheyden/te weten van twee sweerden/des geestelijcken en waerlijken machts. J. Alsulcke wtlegginge verliert gy luyden wt v eygen cop gy sult schriftueren met schriftueren beduyden

den

den/oft anders betaelt gy ons met loeghenen ende met menschen droomen/ons wort ghe-boden onderdanich te zijn onsen ouersten/tho wethen/die Coningen als die oppersten/die Grauen/als van hem gesonden/eñ soo voort aen/ende dit beduyt ons Petrus/ende alsoo ooc Paulus betuycht dat die wereltlijke ouerheyt dat sweerdt niet te vergeefs en draecht want hi daermede sal straffen ende dwingē/ niet die ketters als gy meent/want die behoren niet dā met dz sweert des geests gestraft te worden/maer die misdadige menschen/de oproerte maken onder die gemeinte/eñ ouerlaest doen/als Barrabas in Jherusalem/die gy leuēdich houdet/eñ cruist Christum/maer dat sweerdt en wort nu niet ghebruyckt/alst behoort/die Ouerspeelders en moorden niet nae die Godlijcke ende Keyserlijcke rechten gestraft/hoerjagers/dronckert drinckers/zijn al geoorloft/die afgoderijen doen ende Gods name blasphemeeren die en berispeme niet/ vloecken ende sweeren is nu ghemeen speel/ maer waer een Esdras op staet/die de vergheten Wet ons liefs Heeren tho voorschijn ende int openbaer brenghet/die is ter stont een Ketter/ende heeft wel duysent dooden daer mede verdient/den selfden verwerpt-men in een sack/oft men verbrant hem/oft men jaecht hem wt den landen. Claes. Dese sondaren die ghi ons voor hout die bekennen haer schult dat een wilt gy niet doen/ghy zijt al tho steylaert/daerom behoort men u en

uwer

uwer gelÿcken geen gratie te doen / gy hebt eē wijf getrout/eñ gy en wilt des niet beken nē dat gi daer qualijck aen gedaē hebt. J. Ick vraech v conscientie / welc van tweē dz beter is/eñ best met dat woort Gods accordeert/dz eē Priester nu by deē hoer/morgen bi dander of altemet met eēs mās wijf loopt eñ boleert of dat hy aen een getroude vrouwe hout indē echtelijcken staet. C. Geen van beydē en is to prijsen. J. Achtervolgende uwe woorden/soo doense qualijckē alle beyde/ist nz waer: Waromme en vangense dan niet so wel deē als dand ick weet dat wel soude ghijse al vanghen die sulcks leuen/daer en waren geen geuanckenissen ghenoech/so veel hoereniagers / ouerspeelders zijnder inder werelt. C. Dz is quaet genoech/maer gy moet verstaen/dat sy haer quade feytē niet en beroemē/maer gerne bekeñen. Eñ daerom geschiet hem ooc gracie/ eñ men vergeeftet hen. J. Hoe comtet dā by/ dat ghy haer sonden vergeeft al eer sy berou hebben/in dien sy warachtich berou hadden/ gy sout se van haer sonden wel af keeren/ dz sy door haer berou een goet mishagen crijgē souden/wat baet die gheueynsde biecht ghedaen/wat baet datmen vast/ende den hypocrijt maect / als dat herte niet omme gheset en is door Gods ingheuen / wy sien dat sy als honden ter stont als sy gebiecht hebben / waerom loopen tot haer oude leeuen / daer sy noyt mishagen in haer oude leuen af en haddē/al ist dat si duysent mal mettē mont seggē

 ende

eñ biechten so liegen sy.C. In dien sy alle dage sondigen/so biechten sy alle dage eñ thoonen haer leet wesen. J. Also to biechten dat is een hypocrijt to maken / meent ghy dat wy Gods ooghen soo lichtelijc moghen bedecken begupchelen ende betoouerẽ/als wi die mẽschen doen met een gemaect aensicht lichtelijc cõnen bedecken eñ bedriegẽ/neen wy niet hy ondersoeckt ende doorsiet dat binneñste der hertẽ/daer noch Gock/noch Hõt/noch Huege en leyt om in te rustẽ. Daer dat deuoote bicht kint/noch die deuoots biechtuader niet op en letten/machmen alsoo met dat oorlupsteren betalen wat noot ist dan in hemelrijck to comen sonder berou. Go. Hy en biechten alleen niet/maer bidden oock God dat hy hem dat vergheuen wil. J. Ja ia/ ick keñ dat biechten eñ dat bidden wel / niet te min dat sy bidden eñ biechten als gy segt/waerom en vermaẽt gy luyden haer niet tot God tho biddẽ/dat hy in haer ein nieu reyn herte scheppe / dat sy voort aen reyn eñ cuyschlijc leuen mogẽ met haer huisvrowen/ dat behooren si meer te bidden/dan dat Godt haer die voorleden sonden soude willen vergeuen/welcke vergiffenis si seker zijn als si haer sonden warachtelijc beliẽ na welcke belien behoort een nieuwe leeuen aen to nemen/waer mede dan getoont wort dat sy warachtich leet wesen hebbẽ van haer sonden/die nv voort aen tho laten ouermits aen nemen der contrarie duechden. C. Seuen mael op een dach valt die rechtuaerdige ende

staet

ſtaet weder op. Iã. Dat ſpreect die ſchriftuer
wel eñ warachtelijcken vanden rechtuaerdi-
gen/maer dat geſleche der ouerſpeelders eñ
boelhouders en zijn niet rechtuaerdich/ſy en
ſtaen oock niet wederom op/maer ſy blyuen
alle liggen als verckens in harẽ dreck eñ vuil
heyt/ſy en thoonen geen ſchijnſel van beter-
nis/maer ſy packen deẽ ſonde op dander / ſy
zijn beuleckt eñ beulecken hem altoos meer/
alſoo dat ſy nemmermer eens doorſten na de
rechtuerdicheyt/niet te min onſe ouerſte ma
kenſe alteſamen wel rechtuaerdich / eñ ſien
met hem doer die vingers/ia God geefs of ſi
niet die keerſe daer to en lichtẽ als ſy ſlechts
haer iaerlicx tribuyt betalen/dit ſietmen da-
gelicx gheſchien/eñ hier lachtmen om/ maer
wil hem een Prieſter deſe hoermart quijt ma
ken ende is lieuer echtlyck by zijn huyſvrou-
we/deſe is dan een ketter / want hy doet te-
gen des Paus inſettinge. O Babylon Baby-
lon/waer blift dat Godlijc beuel/eñ hoe wort
vermindert tgebruic des waerlijckẽ ſweerts.
Wy bekennen wel dat ſulcke miſdaders me-
de geſtraft behoorẽ to weſen/maer het en is
alſoo wel niet doende / want die menichte is
to groot/het en mach al ſo niet geſchien. Iã.
Dat geloove ick wel/want die dat corrigerẽ
ſoude/doent ſeluer aldermeeſt. Tis by nae
groote eer gewoorden dat die ongeechte ge-
ſellen/ende Papen wel boelkens hebbẽ moe-
tẽ/ende dat die gheechts perſoonẽ met ouer-
ſpel her echt breken/eñ dat deſe ſonden niet

ghestrafft en worden/is deses rede/want die Prince van deser weerelt den duuel de ghenoecht hem daer seer wel mede/ daer is hem groot gewin in gelegen/het welke met Priesters houwelijcken niet/daerom ist dat hi nv aldus zijn kaken opent om ons to verslindē. G. Houdet ghy dan met goeder conscientien wel dorren segghen/ dat een Priester soude moghen houwelijcken. J. Wat wilt ghy my vragen als gy my niet en wilt gelooven/ ick weet genoech om v met den woort Gods tho antwoorden/maer ghy en coemt hier niet dā om slechts my tho begrijpen. C. Wel aen ant woort ons dan ende laet ons hooren. Jan van Woorden. Wilt ghy geheel aen my blijuen. C. Wy gheensins. Joh. Laet hem doch segghen. Kep. Jae wy blyuent seggen aen v. C. Neen/dat en willen wy niet doen oft thoseggen dat wy in v sullen lijden/ maer wy willen slechts weeten waer in dat gy dwalende zijt. Jan van Woor. Hoo will ick dan swijgen ende broot welcke heylich is en wil ick voor gheen honden werpen/de welcke my gaerne souden verschoren. D. Segt ons sonder meer dralen met een woort/oft ghy een wijf ghetrout hebt oft niet. Jan van Woor. Laet die tuygen voort comen die my dat overseggen. C. Wat vraecht gy nae tuygen/laet v al ghenoech zijn dat wyt v aenseghen. J. Hoo en beken ick v voor mijn rechter niet. C. Ick segt v aen van Fiscaels wegen. J. Sullen nv die rechters myn vianden wesen/ic kē wel waer

mes

men die waerheyt besteormt/datter geen stijl
van rechten gehouden wort. C. Mijn knecht
is in den plaetse vanden Fiscael. J. Laet v
knecht dan hier by comen/ende beghinne tho
beclagghen/Segt ghi Fiscael/wat segt gy mi
aen. Fiscael. Niet. C. Ic salt voor hem seggē.
J. Dat is onbehoorlijc dat een rechter sal ver-
lieren dat hy die geuangen sal op seggen/ hy
is out genoech om self to spreken / ende zijn
woort voeren / aldus gincket tho int verwijs-
sen ons salichmakers / daer soechtmen veel
valsche getuygen/ ende men condense niet
vinden / ten laetsten quamen daer twee die
Christum ouerlogen sulcx een peyse ick sal v
Fiscus zijn die noyt van my gesiē oft gehoort
en heeft van tgeen dat ghy my ouersegt. C.
Het is alle man condich dat gy gehouwelijct
zijt/wy en behoeuen daer geen getuygē tho.
J. Waerom en neemt gy my dan niet/ ende
brengt my tho vier? C. Ende wy hebben van
v eyghen mont gehoort/wilt ghijt noch versa-
ken? J. Hebt ghijt van mijn mont gehoort/so
en ist niet vā noode dat gy my meer vraecht
nochtans behoort een rechter soo lichtelijck
niet tho geloouen/al datmen hem seyt/st be-
hooren daer informatie op tho doen/oft ic mi
vermaet te wesen Keiser van Romen/soude
gijt geloouen/ende oft ick seyde dat ick seuen
moorden gedaen hadde/ soude ghy my op die
confessie sonder informacie daerop tho doen
verwysen? C. In dien ghy geen schult en had-
de die fame van v houwelijck soude to Louē

 niet

niet gebrocht wesen. J. Gelijc oft geen luegen achtich woort door een gheheel lantschap en soude mogen gaen/ick hadde liever een penninck van elcke logen/dan van de waerheyt een stuyver. Jo. Heer Jan/gy hebt laestwerf genoech by ons geledē/ gy en moecht dz niet missaken. J. Wel aen myn Heeren / segghet my aen op myn laetste confessie/ende weest myn wederparty/ick wil my daerteghen verweeren. Jo. Wy en zyn v aenseggers niet/v eygen woorden beschuldigen v. J. Hebt ghy my geexamineert als rechters/ ende ben ick ghenoech van dat feyt schuldich bevonden/ oordeelt my dan op myn eyghen confessie. J. Wy en hebben v niet geexamineert als rechters/dā alleenlijck hebben wy ondervraecht om hier in de Inquisituer daer van to advertreren. J. Zijnder dan geen sekere bedaghers soo en wil ick gheene diffinicie doen. C. Wy hebben lang genoech verloren arbeyt gedaē/ gy sultet ons seggen/oft wy sullen v anders tracteren. J. Slaet my/stoot wy hoe datter v belieft/ick en sal v op dit pas anders gheen antwoort gheven/want ghy alle wt passie spreect /ēn myn woorden opt alderquaetste ontfanct/maer ick nv by rechtvaerdige rechters die de heylig schrift gheloofden/ende in eeren hielden/ic soude van als wel goedt antwoort geven/wilt gy my op v geloof thoseggen/dat ghi my niet na insettingen der minschen/maer na Gods woorden sult oordeelē/ ick sal alle dinck sonder achterhouden hier wt

spre-

spreken. C. Wy en seggen v niet to/ antwoort slechts/ dan sullen wy dat beste doẽ/ ende ons daer op beraden. J. Jck verstae v bedriechlike herte wel/ ick sal daer dat swijgen toe doen. In dien gy my daer en bouen eenich gewelt oft persens aendoet/ soo wil ick God mijnen Heere bidden/ dat hy my sterckheyt ende pacientie verleene. Cl. Heer Jan/ Ghelooft my dat/ ick segge v waerachtelijck/ dat ick gheen quaet hert tot v en drage/ want ick wel wilde/ dat gy wel voert/ maer in dien ghy aldus hertneckich blijft/ ende niet en antwoort/ ick sal v myn tanden laten sien. J. Vermach dat die Christẽ liefde/ vermacht v consciẽtie/ doet my alle tormenten aen/ die gy wilt/ het staet my to lijden. Jc hoope die Heer en sal de zijne niet verlaten/ die my in alle lijden bystaet. C. Jc sweert v by die misse die ick gedaẽ hebbe/ dat ic geen conscientie en make om tegen v alle strengicheyt te proc<ins>e</ins>deren. Jan. Dat geloof ic selue wel/ want soo zijn alle godlosen/ ende veruolgers der waerheit ghesint. Alsoo dat Paulus v lieden geslachte wel beschreuẽ heeft/ seggende? Jnden laetsten daghen sullẽ periculose tyden wesen/ want daer sullẽ menschen wesen/ die van haer seluen groot houden sullẽ/ gierich/ houaerdige lasteraers/ niet vriendelijc/ sturich/ schenders/ verraders/ ongenadich/ die daer hebben den schijn der godtdienstichepts/ maer zijn crachtẽ versakẽ si. C. Wy en zijn hert noch ongenadich/ en segt dat niet/ maer dat wy doen/ dat doen wy om v

hertneckich / ende straf hart tho bemorwen/
ende tho vasten/daerom moecht gy wel onbe
hacht antwoorden. Jan van Woorden. Gy en
sult my niet met wettige tuygen overtuygē
dat ick een huysvrouwe ghetrouwet hebbe.
Johan. Hier segt gy teghen v eygen confessie
tegen ons gedaen / siet dat ghy tegen v selfs
hant niet en segt/die ghy emmers moet be-
kennen/daerom ist beter/dat gy v saken ver-
antwoort/so ghy best moecht. Jan van Woor
den. Indien ick mijn sake tegen desen Inqui-
sitoer met goede schrifft ende redenen defen-
deer/sult ghy my dan voor staen ? Heer Jan.
Wy sullen v voorstaen ende verantwoorden/
int gheen dat reden ende recht is. Jan. Ic sie
dat my Godt daertho vercooren heeft/om dit
artikel to belijden/ende openbaer to maken/
mijn gheest verbiet my langer tho swijgen/
ick salt v claerlijck wtspreken. Ick bekenne
ende belijde dat ick een huysvrouwe getrout
hebbe/maer heymelijc sonder eenighe getui-
gen daerby tho zijn/ende dat daerom/dat ick
in geen hoererye noch ander wiltheyt vallen
en soude/achtervolgende des heyligen Apo-
stel Paulus woort. Een yegelijck hebbe zijn
eyghen wijf/om die oncuysheyt to ontgaen/
ende voort : Het is beter te houwelijcken dā
tho bernen/dat zijn emmers clare getuyche-
nissen der schriftueren. Claes. Ende die den
ongeestelijken staet eewelijck gelooft to hebben
mogen die ooc wel houwelijcken. J. Waer-
om niet/Paulus seyt. Een yegelijck hebb zijn
eygen

eygen huisvrouwe/hy en sluypt daer niemant
wt. Rum. Dat woort Paulus to verstaen van
een yegelijck die gheen Priester en zijn/ende
geen beloften en hebben gedaen. Jan. Heeft
dan Paulus den brief totten Corinthen alleẽ
totten leecken gheschreuen/ dat staet v to be-
wijsen. C. Dz is altoos de meeninge der scrif-
tueren geweest/dat so waer van houwelijckẽ
gesproken woort/daer werden die Priesters
wt ghenomen. Jan. Die meeninghe der heili-
gher Schriftueren is niet verborghen onder
der Doctoren glosen/ofte in die determinatiẽ
der concilien/maer die conclusie wort ons ge-
geuen door clare ende waerachtige woorden
Gods/daermen aff noch to en behoort te doẽ/
of ghi sult loegenachtich beuonden werden.
Tis blasphemie tegen God /dat ghy dwoort
Gods under v goetduncken ende fantasien
wilt verstaen/ den heyligẽ geest en is so dub-
bel ende vernuft niet van woorden geweest/
eñ Paulus en geuoelde niet groots van hem
noch en vermeet hem niet een meester bouẽ
der schriftueren/ maer hi wil geacht ende ge-
houden wesen vanden menschen als een die-
naer ende eẽ hoofmeester der misteriẽ Gods/
Ende een hoofmeester en behoort niet wat te
geuen / dan na dat beuel zijns Heeren/ ende
en heeft oock niet van zijn selfs goet / maer
des Heeren goet hanteert hy/nu laet ic Pau
lum blijuen/maer dat sy die reinicheyt anne-
men/die des begrijpen mogẽ die begrijpẽt eñ
diet gegeuen is. Overmits dat ick dat woort
niet

niet begrijpen en mochte / soo hebb ick groo-
ter periculen willen verhoeden/eñ heb die re
medie ende boet genomen die van God daer
to ingeset is geweest/namelyc/ als die Heer
seyt dattet niet goet en is een mensche alleen
to zijn/maer dat hem een hulp zyns ghelijck
van noode is/rc. ℭ In dien gy wilde/ende be-
geerde reyn to blyuen/ghy soudet wel doen/
maer gien arbeyt daer niet om. J. Dat waer
een grootte vermetelheyt / dat ick my seluen
soude willen gods gauen to schrijuen/ick wil
u datwel seggē dat ic van natuer schouwe de
vrouwen/ende hebbe wel gedaen om reyn te
mogen blijuen/had ick yet met mijn eyghen
werck daer toe moegen doen / maer het was
al verlorē arbeyt/Maer hoe dat ic my meer
gewelts aen dede/hoe dat ick min vorderde.
Dec. Wat dede ghy daer toe/ende waermede
poochde gy u reyn te leuen. Jan. Met vastē/
bidden/waken/arbeyden/en sonder wijf tho
zijne/dit heb ick beproeft twee iaren lanck. ℭ.
Dit behoorde gy te vooren bedacht te hebben/
eer gy Priester wordē/tis nu to late. J. Had-
de ick dat geweten to vooren/ic en hadde my
nemmermer een platte cruyn laten scheerē/
maer niet te min/ick denck dat my God hier
to geroepen heeft om dit artikel voor te staē/
tot glorie zijns heyligen Euangelijs. D. Wat
porrede u om Priester to werden. J. Ten was
mijn sin niet om my to latenn wijen / maer
door veel bidden eñ smekens ben ick daertho
gedwongen geweest. G. Wie mocht u daer to
dwin-

dwingen als gy onwillich waert. J. Dat neer stich ende geweldich bidden mijns vaders/de my daer altoos tho vermanende was/dat hy my Priester wilde maken/op dat ick hem te dat soude mogen dienen ende bystaen in zijn officie. C. Wy zijn al van onsen propost / wat segt gy dat een Priester houwelijcken mach sonder sonde. J. Ten is van genen noode dat gy my daer in gelooft/die scriftuer seyt dat claer genoech al sweeg ick still/ende de schrif-tuer en wil ic niet valsch maken/noch veran-deren. C. Gy en verstaet die heylige scriftuer niet/gy verstaet na u eygen sin/die Doctoren moet gy daerby hebben/anders verstaet ghi-se niet. J. Weest gy hier mijn Doctoren ende leertse my verstaen/ick will u geerne hoorē/ hoe moechdy anders die schriftuer wtleggē/ dan sy haer seluen doet. Oft wilt gy van ia/ neen maken/eñ van neen/ia/leert my doch de scrift. C. Die gheestelijcke rechten die ver-bieden den Priesters te houwelijcken. J. Het zijn waerachtelijcke geestlose rechten / want wat geest ist die welke tegen den geest Gods eigen ordinancien yet maect oft inset/anders dan een geest van Antechrist/nu vrage ick u lieden/sullen nu der menschen insettinghen bouen Gods woorden gaen. Gu. die heylighe kercke verclaert ende ordineert oock veel din-gen na dat orboor gedaen oft ghelaten is/dat welcke in die schriftuer niet wt gesproken en is. J. Die heilige kercke en seyt ons geen ge-baden voor als datse nootsakelijck soude zijn

te

te onderhoudē op die verdoemenis/ē en heft ooc die macht niet om enige nieuwe articu- len des geloofs te maken oft in to stellen bui- ten die heylighe schrifture / ende daerom en is oock dit ghebot des houwelijckens niet to achten/emmer men behoortet ouer tho tre- den tot meerder verachtinge ende dat te dier cause om dattet geheel tegen dat claer woort Gods/ende al en waert oock niet teghen dat woort Gods/so en soudet nochtans niemants conscientie een strick behooren te wesen / oft ick en ken haer niet voor een natuerlijke moe der/maer voor een stief moeder to wesen/ ēn is alleen daer voor te houden die ghy die hey- lighe kercke heet/wāt sy haer kinderen alte- seer hardt is/ende ooc verdoemt als syse vint in dootsonden in der hellen. Suwaert. Segt ghy dan/dat die heylighe kercke niemant en mach verbinden op een peyn van dootsonde. J. Ja ick/want sy en mach van geen kint des verdoemenis maken een kint des eewighen leuens/noch van een kint des leuens niet ma ken/een kint des doots/dat behoort God alleē to/die slaet ende geneest/die doot ende maeckt leuendich/die ons ter hellen leydende is ende wederom wt haelt / want hy heeft dat regi- ment des leeuens ende des doots/ gelijck als een Coninck des Coninghen / ende een Heer der Heeren. C. Versmaet ghy dan die gebo- den der heyligher kercken. Jan. En trouwen neen ick/ also verre als sy niet tegen dwoort Gods en zijn/ anders wie van Gods woort

spreeckt/

spreeckt/die is van God gesonden/eñ die van
God niet gesondẽ en is die en is mẽ niet schul-
dich te hooren/want die wt hẽ seluen spreect/
die spreect luegenen. C. Maer wat segt ghy
dan nu van die ordinantien ende insettingen
der heyliger kercken/al en zyn se niet met dz
woort gods/sy en zijn daer niet tegẽ. J. Chri-
stus seyt/Wie met my niet en is/die is tegẽ
my/wie met my niet en vergadert / die ver-
stroyt/ick late die ordinantien staen/maer sy
en mogen geen conscientien tot een val zyn/
gelijckerwijs als Paulus seyt vanden enech-
ten staet/daer verclaert hy ons van dat hem
goet dunct/ende en wil ons gheenen strick
maken noch beswaernisse/om dat hy dz vant
gebot Gods niet ontfangen en hadde/ic pein-
se dat onse nauolgende Pausen al veel bree-
der ende meerder commissien hebben ontfan
gen eñ vriendelijker met god gesproken heb-
bẽ dan Paulus dede /om dat si verbieden tho
houwelijken op de verdoemenis/twelc Pau-
lus seyt dat onbehoorlijc is eñ buitẽ Gods ge
both/ia emmers het zijn leeringhen der du-
uelen/die ons thouwelijck ende tgebruic des
spijsen verbieden/i. Thimoth. iiij. Een ander.
Heer Jan /laet v onderwijsen ghy zijt noch
ionck/gy en verstaets niet. Jan. Ghy en hebt
my nochtans een woort niet gelert / ick ben
bereyt van v ende van een yegelijck tho lee-
ren de waerheyt/v personagien ende v mee-
sterschappen en mogen my niet betalẽ/ daer
en moet oock dat woort des waerheyts by
we-

wesen/oft ick en acht v dinck niet. C. Ick sal God vierichlyck bidden/dat gy op die rechte wech weder moecht comen. Joan. Sept laet my daer eerst wt zyn/ende dan biddet dat ick daer weder in comen mach. C. Ghelooft my/ voorwaer ghy zyt in den doelwech / daerom sal ick in myn misse hertelyck voor v bidden/ wilt gy dat wel hebben. Joannes. Ick begeer wel dat ghy cloeckelyck voor my bidt/niet alleen gy/maer oock myne vianden/ want ick weet dat sekerlyck/dat alle v luyden bidden myn saeck niet letten en mach. God can der vianden gebet wel ten besten verstaen/ende keerē dat altyt tot vermeerderinge van zynder glorien eñ heerlicheyt. Go. Ist niet schier tyt dat wi van hier gaen. C. Hoe laet is meēt gy. Jo. Het gaet na seuen vren / wy hebbent al lange gemaect. Heer Jan/morgen willen wy wederom te gader comen/siet dat gy alle dinck wel ouerlegt/ende dat ghi van v dwalinghe gaet/oft gy sulter qualyck wesen/ beslaept v te nacht/ende siet wel neerstelyck to wat gy doet. Jo. Gods wille moet altoos geschien/Amen.

Disputatie gheschiet den xij. dach Julij naer negen vren/hier in is achtergelaten om cortheyts wille dat hier weder verhaelt was/eñ voor gheschreuen staet.

C. Heer Jan van Woorden hebt ghy op myn woorden gedacht die ick v seyt doen wy ghi-

ghisteren van v schepden. J. Jck heb alle dinc naerstelijck ouergeleit. C. Hoe zijt ghy dan nu gemoet. J. Noyt en was ick so wel te vreden als ick nu ben. K. Hebben mijn gebeden crachtich in v geweest/hebt ghyse niet geuoelt/ic heb huyden in mijn misse so hertelijc voor v gebeden. J. Ja ic/ic ben v vierich gebet wel gewaer geworden/want ick en was noyt so gerust vā herten ende so wel te vreden. C. Dat gaet seer wel/wilt gy so beginnen te sprekē/so sal daer goet doen mede wesen/so zijt gy dan bereit te wederroepen ist niet waer. J. Wat dinck. C. Het is al opt oude / v dingen ende dwalingen suldy wederroepen. J. Jc en heb niet gedwaelt dat ick weet. K. Ist altijt weder aen met v. G. Gy hebt quaet geuoelen van die ordinancien des heiligen kerckes ende die selfde hebt ghy vermaeckt/ende tot verachtinge van dien so hebt gi een huisvrouwe getrout/ende en hebt gy noch niet gedwaelt? en bekent gy dat voor geen schult te zijn? Jā. Hoort hier/ick hebbe v met redenen inden eersten/ ende daer na met scrifften breedt genoech bewesen eñ verclaert dat ic wel houwelijcken mach/ als alle andere priesters ooc moegē/ic en weet daer niet meer voort te doen/ic hoep als ickt met min doot betuycht hebbe/soo en sal God den Heer van my niet meer eyschen/in dat wterste oordeel. C. Neemt v saeken soo hertelijck niet voor v/ eñ en wilt daer in soo vierich niet wesen/ wy en doorsten na v bloet niet/noch wy en begeeren v doot ooc niet/maer wy begeeren slechts dat gy coemt weder tot den schoot vā die moeder

 der

der heiliger kercken. J. Dat sal men int eynde wel sien oft gy mijn doot begeert oft niet / ick en weet op dit pas anders niet te seggē / ic ben sulcks gesint vā sulcken meeninge als gy ghehoort hebt. Go. Lieue soon / God almachtich behoet v daer voor / wat soude dat / ic bidde Godt dz hi v ander siñen verleen. J. Ende ic bidde ooc dat hi v ander siñen verleē / op dat gy dz waerdige ende heilige Euangelium Jesu Christi eñ zijn getuigenis aflaet te veruolgen. R. Wi zijn dienaers van die heilige kercke / daer soudē wi v verdoelt schaepken geerne to brengē. J. God weet wat gy zijt / die alleē een bekēner d herten is. C. En wilt niet steunen op v eygē wijsheit / eñ wilt v seluen niet altewijs zijn. J. Ick en stae op mijn eigen wijsheit niet / maer ic rutte op den vasten steē des wort Gods / daer geē golfuen van water / noch tempeest van windē op wiñen en mogen / ick bidde God dat hy my daer af niet en laet wijcken. C. En acht gi dan niet de Doctoren der heiliger kerken / noch die Concilien? J. Al quaē een Engel wt dē hemel / eñ ons anders leerde dā wi ontfangē hebben / so acht icks als veruloeckt eñ vermaledijt. C. Sijt gy dan alleē wijser dan die heilige kercke die vanden heiligē geest geregeert wort / ende niet dwalen en mach. J. Die Propheet verbiet te wandelen indē wech der vaderē / maer God seyt: Wandelt in mijn wegen / onderhout mijn gerechtē / wee v seyt Esaias dat gy Consiliē gehouden hebt / eñ niet wt my / dat gy wat begōnen hebt sonder dē mont Gods daer op to vragen / waer veracht mē die mont Gods anders

dan

dā nae die scriftur niet te vragē/ daer God sel=
ue wt sprekēde is. M. Die heilige kerke die niet
dolē en mach/en wort die niet van die heilige
geest geregeert. J. Daer en seg ick niet tegen
M. Hoe comtet dan to/dz gy haer ordinanciē eñ
gebodē verworpt eñ veracht. J. Ic heb v geseyt
dz die heilige kerk is eē onuienlyke eñ geestlyc
ke vergadering/vā alle die gene die door Chri=
stum behoudē sullē werdē. Eñ behelpt haer niet
dan met dz woort Gods. V kerke daer gy aldus
seer op v knien doot recht dats Ecclesia malig
nantium/eñ die Paus sidt hier in die opperste
stoel eñ is genaemt Cathedra pestilentie met
dese v kerken en wil ic niet to doen hebbē/eñ
wil wt haer wel gebañen zyn. M. Gy spreect als
een geck/eñ blasphemeert die heilige Roōsche
kerck. J. Die heylige roōsche kerck houde ic in
groter waerden/maer niet die sienlijcke kerc
die wtwendige cyragie heeft. M. Ic sal v bewij
sen alsoo claer als den dach dat gy doelt/ gy en
wilt niet dā dat woort Gods hoorē/ dat sal ic v
claerlic by brengē/staetter niet geschreuen dat
Christus tot Petro seyt/ic heb voor v gebeden
Peter/dat v geloof niet vergaen en soude/ eñ
als ghy bekeert zyt/so sterct v medebroeders/
hebt gy dz wel gelesen. J. Wat wilt gi daerme
de by brengen. M. Om dattet gebet Christi ver
hort is/eñ Christus woort warachtich is/so ist
gelof Petri ongesceint gebleuē ierst in Peter.
Daernae die zyn stoel besetē hebbē/also dat die
roōsche kercke noit gedwaelt en heft/noch ge=
uallē en is vā haer geloof/wāt Christus gebet
daer soo crachtich ouer is dattet niet vergaen

en mach/Daerom soo moetmen onderhouden alle tgeene dat die heilige Roomsche Kercke determineert ende gebiet / eñ soo wie anders geuoelt dan sy doet/dat is een ketter/eñ een viant die heylige kercke/Wat wilt gy hier tegen seggen. G. Nu hebt gy die schriftuere gehoort/en claecht ouer ons niet meer / dat wy geen onderwijs en doen. J. Jc schame my van uwent wegen/dat gy alle gader soo cranck be schept brengt/ick en hadde nemmermeer gemeent/dat die Doctoren inder godtheit aldus ongeleert hadden geweest. Dese wapenen die ick noch aen v gesien hebbe zijn alte luttel eñ te plomp om ketters daermede te bestormen. Tgheloove Petri was dat hy Christum beleet te wesen des leuendigen Gods sone. Dese kennisse die Petrus hadde /hebben alle gelooui ge menschen in Christo in een verborgen wesen. Dit is een dwase consequentie. Petrus heeft eē vast geloove gehadt/ergo hebbē die Pausen alle ooc eē vast geloove/is dz waer/so zijn alle Pausen als Bonifacius/Julius/Alexander/eñ veelmeer ander/allegader kind gods geweest. G. Neen ghy en verstaet dat niet/ al ist dat die Pausen somtijts niet en duegen / nochtans so blijft de stoel eñ autoriteyt des Pausdoms oprecht/eñ in waerdē/die en verliest haer macht niet. J. Jc en weet niet wat stoel oft duechdelijcke Pausdoms/dat ghi droomt/als dē Paus een boeue is/het welcke meest altoos gebuert ick weet dat tgeloove Petri inden ewuercoren tot dat eynde der werelt niet vergaen en sal/ wat gaet dat den Pausdom aen/des Paus rijc ende

ende ouerheyt is op werltlijke eñ wtwendige dingen gebouwet/maer dat geloove fondeert hem op onsienlijcke dingen/ende op die sober heyt des woorts gods. K. Gy siet emmers voor v ogen dat ander kercken van andere Apostolẽ bedient/als Antiochien/Hierusalẽ/eñ meer andere van dat Christen geloof al gescheyden zijn/maer die Roomsche kercke blijft noch in haer Christenheyt ouermids dat voorsprocken woort Christi/ick heb voor v gebeden dat v geloove niet en vergae. J. O vleeschelijcke bedui ders der schriftueren/meent gy dat die kercke to Roomen gelovich sy om datse alsulcken tij tel eñ naem behouden heeft? dat is abuselijck verstaen/so is Judas mede eẽ discipel eñ Apo stel Christi gestorven/is hy daerom salich? Dat ick veel eẽ naem drage van een Christen mensche/dat en geldet by God niet. Die nieuwe ge boort in den geest eñ water / waer openbaert hem die te Roomen onder die sienlijcke kercke daer die Paus dat hoeft is? C. Gy zijt ione van sarẽ/maer seer spijtich/wãt gy neemt al dine verkeert in uwen mont / myn Heere heeft v alldus geallegeert. Christus heeft Petro geboden/dat hy zijn broeders soude confirmeren/ daer niet aen to twijfelen en is/dat si die inset tinge des heyligen stoels van Romen niet en verachtẽ/die op dat selue gebot gefondert worden/eñ van die waerlijke successuers des Pausdoms geordineert worden/ daerõ al ist dat die selue onduechdelijck van leuen zijn/ nochtans en is die ordinancie ende authoriteyt des niet te minder/so behoort ghijt te verstaen. J. Dat

 Pe-

Petrus geboden is dat mē die broeders soude
sterckē/dat heeft Petrus wel ghedaen/als ons
zijn Epistelē eñ twerck der Apostolen genoech
betuygen/maer wat roert dat die Pauselijcke
macht/alsoo die nu onderhoudē wort / met bā=
nen eñ blakeren/ met brieuen / dispensacien/
met Coninclijcke triumphe/met peerdē/ met
Muylen/ꝛc. Ooc mede dat Petro beuolē wort/
dat wert alle menschē van Christo beuolen/de
met Petro belijders des vasten steens Christi
zijn/eñ met dz woort gods haer broeders gelo
ue sullē sterckē/in dese voorseyde woordē Chri
sti en is niet een letter die dat Pausdom oft die
authoriteyt vander Roomscher lijflijcker kerc=
ken betekent oft te keñen geuē. R. Ic sien wel
wy doen al verloren arbeyt/gy sult een ander
liedeken singen/oft wy sullē v met dat vier to
comē. J. Tis lang genoech gedreicht/ gaet heē
to eñ bringt dat vier by/waer na toefdy? C. Gy
en gelooft niet dz v die doot aenstaende is/daer
rō zijt gy aldus stout/maer gy sultet haest ver
nemē. Weet dz wy niet to vergeefs gedreicht
en hebbē. J. Ik geloeue v wel dat gy my veel
lieuer soudet doen bernen/dan gy v glorie sou
det verliesen/gy moet in die eer blijuen/ eñ ic
ben op die doot wel verdachtich gewest/ daerō
bidde ic v niet dat ghijt vertrecken wilt om v
handen in mijn bloet to wasschen. G. Hoe iam
merlijcken heeft v die Lutherische ketterye
verleyt/maer tis wel te clagen/dat gy alle ga
der dus blint zijt. C. Wat sullen wy met v gaē
maken/gy en wilt neergens na hooren/gy zijt
heel hertneckich eñ verhart. R. Heer Jan/war

om

om blijft gy aldus hertneckich/ waerom blijft
gy myn Heer de Commissarius aldus weder-
hoorich. J. Wat wilt gy dat ic doe / dat ick God
versaeckte/ eñ houde my aen den duuel/ is dat
v begeerẽ. G. Neen/ maer wilt doch wat beter
geuoelen hebbẽ van die insettingen der heyli-
ger kercken/ indien ghy dat doet/ wy belouen
v dat wy ons beste doen sullen om v wt dese
bopen to verlossen/ ende alle dinck sal dan wel
goet zijn. Jan. Jck sal noch soo veel v ter lief-
den doen/ ick sal mijn geuoelen schrijuen also
na uwen sin als ick mach/ lanct my penne eñ
inct. C. Horcht daer niet voor wy sullen v soe-
telijcken handelen/ in dien ghy v lieffelijcken
tot ons voecht. Jan. Jck sal haest ghescreuen
hebben/ en laet v niet verlanghen. Claes Co-
pijn de Montibus. S.hrifft dan uwen siñ wt.
¶ Hier schrift hy zijn sin. J. Daer ist/ Neemtet
eñ leestet/ eñ besiet hoe dattet v behagt. G. Lest
gijt selue. D. Gu. G. Jc Jan Janszoon vã Woor
dẽ geuoele dat vã die ordinantiẽ eñ insettẽ der
heilliger kerckẽ/ datmẽ niet lichtelijkẽ oft son-
der die niet verworpẽ en sal/ maer sy zijn zeer
to prijsen eñ tonderhouden/ alsmen alleen goe
de vermaningen tot profitelijcheit doet/ dit is
mijn geuoelen int general geseyt/ sonder eeni
ge specificatie tho maken/ weest doch nv hier-
mede te vreden. Claes. Ist onderteekent? J.
Jndient v behaecht ic salt wel onderteykenẽ.
Ruwaert. Wat segt ghy van dat verbot / van
vleesch te deruẽ indẽ vasten/ besluyt gy dz me-
de in general/ sulcs datmẽ dz ooc mede behout

te onderhouden. J. Siet al rede/hebt gy verge
ten v beloften/als dat gy my in geen disputa-
tie trecken en soudet/nv coemt gy weder opt
oude. K. Achteruolgēde dese sententie/so hebt gi
goet antworden op myn questie. J. Ick dachte
wel dat ic aldus varen soude/want gi en hout
geē geloove/noch eeuwe/ ic revocheer/al tgeē
dat ic terstont met myn eigen hant geschreuē
heb/eñ geconsenteert eñ wilt geacht hebbē als
niet geseyt. K. V meninge is ons noch onbekēt
hoe dat gy v handtschrifft verstaet/eñ daerom
moeten wy dit wel bet ondertasten/ want het
en is niet genoech/dat wy to vreden zijn / wy
moeten ooc v sakē eñ v geloove voor meer an-
deren verantwoorden. J. Met wat dubbele eñ
bedriegelijcke geesten heb ic hier to doē/ maer
hoe schoon dat gy v maect/gy en moecht God
niet bedriegen. C. Segt ons dat/ soude gy wel
vleesch doren eten op een verboden dach van
die heilige kercke. J. Om myn broeder te ver-
argeren en soude ic dat niet willē doen inder
eewichept/als Paulus sept. K. Eñ oft gy geen
perikel van scandaliseren en saecht/ soudet gy
dan dat wel dorren bestaen? J. Waerom niet?
K. Dat verbiet die heylige kerke. J. Ja de Roō-
sche kerck/ic hoore wat Christus spreect: Dat
in den mont gaet/dat besmet die siele niet/ eñ
ic geloove dat waer te zijn. Eñ Paulus seit ooc/
dat die spyse eñ drancen maect ons voor Godt
niet prijselijc/spijs eñ dranck is dat rijck Gods
niet/maer den reynen is alle dinc reyn. K. Eñ
oft gorden vrijdach waer/soudy dan oock wel
dorren vleesch eten. J. Ik segge v dat mijn cō-
scien-

scriftie wijs is om dz to doẽ/op alle dagẽ eñ tijdẽ
den eenen dach en is niet beter van den ande-
ren. Paulus strafft die Galaten / dat si onder-
scheit maecten onder die dagen eñ tyden/eñ in
die straffinghe is die Roomsche kercke met al
haer adherenten gestraft/niet te min ic en be-
geer wt wellust geen vleesch te eten/want ick
also lief visch eete als vleesch/ ic en make daer
geẽ werc af/wat spijse dz ic ete/ic en make vã
die een spijse niet meer wercks dã van der an-
der spyse. K. Maer nu verwerpt gi wederom
die statuten der heyligen kerckẽ. J. Geen men
schen/geen Pausen/geen Concilien en moegẽ
die voorgeschreuen woorden Gods loegenach-
tich maken. En wilt my daerom gheen ketter
schelden/want Paulus waer dan die aldermee
ste ketter/wãt hy heet dat die leeringe der du-
uelen to zijn/gelijc als ick laetste seyde. G. De
se mã heeft al meer dan een dwalinge dz hoor
ick wel. K. Wat geloooft gy van dat sacrament
der heiliger kercken/hebt gi daer ooc goet ge-
uoelen af. J. Van als heb ick een goet geuoelẽ.
C. Gelooft gy ooc datter vij. sacramenten zijn?
J. Laet die sacramenten blijuen daer sy zijn/si
en zyn mijn articulẽ niet/laet ons dit eerst af-
doen/consenteert eerst int artikel des houwe-
lijcx/dã sullen wy voortgaẽ/dz eerst gemaecht
is/behoort eerst gecõcludeert te zijn. K. Tis be-
hoorlijc dat wy v eerst vragen van als/wãt wi
v in een stuck dolende vindẽ. J. Dz mijn articu
len niet en zijn/en behoor ic van rechts wegẽ
niet to antwoordẽ/oft gedoocht dat ic v ooc wz
vrage/soude gi wel voor v Pauselijke staet oft

geloof v cleinste vinger in eẽ keers houden eñ verbranden. C. Ten betaemt v niet te vragẽ/ doet ons bescheit. J. Ic heb met dit artikel ge- noech te doen/om dat voor te staen met schrif- ten/met redẽ eñ ooc met bloet/wat wil ic veel op mynẽ hals halẽ / gy hebt doch oorsake ge- noech om my doot to wollẽ na v voornemẽ. C. Gy hebt eẽ seer quaet geuoelẽ van die heilige kerke/ wãt gi segt/dat sy niemãt verbindẽ en mach tot een doodsonde/gy behoort v verstant geuangẽ te maken onder dẽ dienst Christi. J. Cont gy dat selfs wel doen/gy soudt v natuer lijke redenen wel laten varẽ/maer Aristoteles Scotus/eñ Thomas en lijden aen die naeste warheit niet. C. Die obedientie is beter dan die offerhande/daerom behoort gy die moeder der heiliger kerken te obedierẽ als een goet kint. J. Die obedientie der gebodẽ gods/dat behoort gy daerby to seggẽ/die is beter dan offerhãde/ siet dat woort Christi ons salichmakers met die leeringẽ eñ exẽpelen des heyligẽ Apostels Pauli wel aen inden gront/gy sult claerlijc be uinden datter v vernuftige dingen/al heel ver doemt. Dã met dat selfde stuck sondicht gi daer Saul in gesondicht hadde/eñ ooc dat einde vã Saul/doorsiet dẽ text wel. C. Ic peinse dat gy wel seggen soudt / datter geen heilige kercke en is/soo luttel vraecht gy daer nae. Jan van Wo. Neen / dat en is alsoo niet / gy peynst al qualick/ick geloof vastelijc/datter een heilige Christen kerck is/ eñ dat ic daer ooc een lidt af ben. Hoe mocht gy dat weten. Jan. Die gheest Gods tuyght sulcx in my. K. Hebt gy dan oock

den

dē hepligē geeſt? I. Dē geeſt Gods gheeft onſe
geeſt in/ dat wy kinderen Gods zyn. Go. Hoe
vermetel ſprekē deſe Lutheranen/ dat en ſou-
de ic van my niet dorren ſeggē. I. Dat geloof
ic wel/ want gy en gelooft die woorden gods
niet/ die Chriſtus geeſt niet en heeft/ en hoort
hē niet to/ die liefde gods is in ons geſtort door
den heiligen geeſt die ons gegeuen is. K. Ghy
bekent wel dat die heilige kercke vanden hey-
ligen geeſt geregeert wort/ waerom en onder
hout gy haer gebot niet/ die kerck heeft inge-
ſet datmen geen miſſe behoort to doen/ dā op
een Altaer met alſulcken ornamenten/ ſoude
die conſecratie van waerdē zyn. Eñ en ſouden
ſy dan niet ſondigē/ die ſlechts op een tafel ſon
der ornamenten verbo conſecrationis ſprake.
I. Dat auentmael Chriſti en crijcht zyn cracht
niet vant altaer oft ornamenten/ oft van tyde
oft van ſtonden / maer alleen wt die woorden
Gods/ eñ in dat miſterium hebbē die Apoſtolē
noit met alſulcke dingen becommert geweeſt/
ſo op wat plaets/ ende ſoo wanneer die wordē
Gods worden verhaelt eñ voorgeleit onder dē
gelouigen Chriſtenen/ daer is dat warachti-
ge gebruyc des ſacraments. C. Gy verworpt
die vſancien der heiliger kercken in die miſſe
to doē/ mi dunct gi zijt arger dā Luther ſeluer.
G. op hē en is nz te winnen. K. dē duuel heft har
dz hert beſeetē aldus ſtraf zyn gemeenlyc de ket
ters. I. Het is tyt dz wi ſcheidē/ wi ſullē met u
nz ſprekē/ noch diſputerē/ wi hebbē dar genoch
to gedaē/ om u te bekerē. I. Ic bē wel te vredē/
ic weet wien ic betrouwe/ gelouet ſi god dz gy
wel

wel doet/daer sal noch ein dach des oordeels comen. Jc sorge dat v die te nae gaen sal. G. Wy sullen met dat vier tegen v procederen/ weest des seker. J. Wel aen/ veruult die mate van v voor vaders in my / op dat alle rechtuaerdige bloet op v mach comen/dat vā Abel af gestort is/ic sal den Heer bidden dat hy my int eynde niet en verlaet/ maket slechts wat cort/dat ick v brabbelinge eē einde hadde. G. Noch moecht gy v beraden/oft gy wederom roepen wilt oft niet/ende eer die executie gedaen wort/sal ick v nochtans comen besoecken/ende sien hoe gy gemoet zijt/daer tusschen beraet v wijsselijkē. J. Jc sette my geheel inden handē gods/ hy sal zyn saeck wel defenderen/ic beuelt hē. G. Wy willen gaen. G. Ja wy. G. Heer Jan weest wel to vreden/eet eñ drinct wel / eñ laet alle dinck goet zijn/wat leyt v hier aen/ v seluen in dit groote perikel stellē. J. Wat lach daer die Apostolen ooc aen gods woort to vercondigen / eñ daerom tho steruen/ten can my ooc niet qualijc gaen/twaer alst god belieft. G. Jck wilde dat gy anders bedacht waert.

¶ Op den xiij. dach Julij/is Jan Diericxsoon van Woorden gecoomē indē Hage op die sael/eñ is mede met die inquisituers af gegaen/eñ vraechde na H. Jan zyn sone aldus.

Jc soude mijn Heeren wel vriendelijc biddē dat sy my souden willen seggē die sake/waerom dat si myn sone geuangen hebbē / wz wilt gy den armen bloet langer houdē/ die noyt eē kint en dede schreyen. C. Zijt gy zijn vader. Jā

Verkersoon. Ja ic mijn Heeren. C. V soon is zeer een sinnich eñ strak/ hy en wil niet na ons hoo-ren/ hy behoorde hem wel to latē onderwijsen want hy noch ionc eñ ongeleert is. J. Ic bidde v dat gy hē expeditie doen en wilt/ want hy daer lang genoech gelegē heft. C. Vader gy sult mz ons gaē tot v soon/ om te besien oft gy hē sou-der mogen bemorwen/ wāt wy en mogē daer niet op wissen. J. Wat dat wil ic gaerne doen/ en kennen myn heeren my niet? C. Neen wy. J. Ic hebb by mijn Heerē wel eer gegeten tot Louen in die Lilije met Erasmo/ daer was ick acht dagen lanc. C. Ic begiñ darin to twijfelē/ ick geloof dat gy daer waert/ wil v sone self hy sal goet to helpen zijn. R. Vader gy moet hem wat hertelijck verspreken/ eñ seggen hem dat hy hem laet onderwijsen. J. Dat wil ic gaerne doen. C. Heer Jan waer zijdy / v vader is hier siet op. J. Heer Jan/ die Heeren hebben mi ge-sept/ dat gy ionck zijt/ eñ seer dwaelt/ eñ dat sy v een cleyne penitentie willen settē/ wāt sy v doot niet en begeren/ soo moecht gy hier wt co-men/ v misdaet is noch clein seggen si/ wilt gi slechs tot bekēnen comen/ eñ niet hert neckich blijuen. J. Seggen si dat vader? J. Ja si. Mijn Heeren segt my doch/ wat is die saeck zijnder geuanckenissen. Clae. Hy seit dat hy weel een wijf mach trouwen. J. Seyt hy dat/ eñ waerō en soude hy geen wijf trouwē/ en is hy niet so wel vā vleesech en bloet als ick/ waer staet ver boden dat hijt niet doen en mach / doen ic van zijnder ouder was/ ic soude het drie vrouwen/ behoeft hebben dan eē/ liet ic my dunckē. Eua

is

is gemaect om den man/eñ niet die man om trwijf. Heeft God niet geseyt/Walk eñ vermenichuuldicht/in v eigen rechten staet geschreuen. Indien een twleische to geweldich wort/daermen bocte sal soecken/salmen tot beesten loopen oft tot een huisurouwe/waer salmē anders remedie soecken/die wyse man seyt/dat hy niet en mocht reyn wesen/tē waer dattet God gaue. Heb ick wel geseyt sone. Jā. Ja ghy Vader. C. Ic hoor wel/Qualis pater/talis filius/quaet sout/quaet botter/hoe comet gy uit to weten/die procuruers oft Aduocaten moetent v ingesteken hebben/gy en spreckt van v seluen niet. J. Niemant en heeft my dz geleit/hebt self gelesen/want een goedt coster is een halfclerck. C. Hebt gy alle dinc gelesen/so hebt gy ooc wel gelesen datter geschreuē staet. Een boom die geen goede vruchten voort en brēgt/salmen afhouwen eñ int vier werpen. Jo. Ick hebt wel gelesen/ic ben den boom/ick ben out genoech op te houdē/want ic voort aen onprofitelyc ben/werpt mi int vier belieuet v/maer wat heuet desen armē bloet gedaē. Cl. Hoe zijt gy aldus stout. J. Waerom en soude ic nz stout zijn/die Heer vermaent ons in dē Euangelio dat wy van v noch van niemant anders/noch van einige aduersantē en soudē vernaert zijn/die tegen twoort Gods zijn/want hij sal mont eñ wijsheyt geuen/daer niemant tegen staen en soude mogen/want die geest zijns vaders soude self in ons spreken. C. Waer hebt gy dit altesamen gelesen/oft heuet v sone v geleert/ick sie eñ mercke ooc wel/gy zijt al mede verleit. Jo. Ick en weet van geenen dingen te seg

gen/ſonderlinge van dat nieuwe Teſtament/ dat hebbe ick geleſen/ ick hebbe v Decreten eñ Decretalen niet geleſen/is dat niet waer myn ſoone. Jã. Dat is waer myn vader. Hy en heft niet dan alleen dat nieuwe Teſtament gele=ſen. Claes. Staet ghy daer buyten. Jo. Jck ſal dat geerne doen myn Heeren. Reyner. Myn Heeren ghy moet hier eenen anderen raet in ſchicken/dat wy deſen man aldus niet en be=waren ende bewaecken/tvalt ons te moeyelijc ooc mede en iſt geen manier van doẽ aldnada=nige luyden to bewarẽ aldus ſcherp/ Kooucrs ende Moorders bewaert men aldus/deſe mã en ſal v niet ontlopen/al en ſae ghy hier geen wachters. Gu. En is hier anders geen plaets daermen hem leggẽ mach in goeder bewarin=ge? Reyner. Neent/daer en is dã die gefool daer leytmen dieuen ende verraders / ende in die Ridder camer/ by die ander gheuanckeniſſe/ daer en wilt gy hem niet hebben/ waer ſal mẽ hẽ dan laten ? Jo. Men mach hẽ in dat gefool leggen/ten is noyt gheſchiet. C. Wat logijs is daer. Gu. Sy ligghen daer op die plancken ne=der/eñ ſlapen ſonder ſtroo oft beddinge/ eñ en eten anders niet dan dat haer die luyden bren=gen in almiſſen bi der doren/want wi en zijn niet ſchuldich hem yet te beſchicken/dã water eñ broot/ tſal licht daer beſt zijn om leggen en=de om den minſten coſt den Keiſer aen te doẽ/ daer en ſal hy niet meer dan twee blancken des daechs verteren/tis emmers ſchoon ende drooch. Re. Daer is ſo veel vuyls dincks/eñ het riect daer ſeer qualikẽ vã onreynicheyt. G. wie

lept

leyt daer nu te huys inne/oft ist ledich. K. Daer
leyt eē doorslegher eñ eē ander misdadich mēsch
op zijn lijff geuangē. C. Leyter niemāt meer?
gi moecht hem daerby brengē/waer soude mē
hem anders latē. J. Hy leyt hier op al te grotē
costen vandē Keyser/maer tis soo best dat wy
hem daer leggen. K. Waer staet die plaets. K.
Daer bouē die poort. K. Mogē die ander geuā-
gen van die ander poort by haer comē. K. Neē.
Sy zijn met eē dicke muer deē van dander ge
schepden/si en moegen by malcanderē niet co-
mē noch sien/dā achter comen si op eē pryuaet
onderscheidē met wagenschot/daer moegē sy
malcander toroepen eñ hoorē sprekē. belieftet
u dat wy hem daer in brengen myn Heeren.
Claes. Ja doet soo. Ende biñen die eerste we-
ke soo is Kuwaert voort gefool gecomen/ als
hy gelooft hadde/eñ heft H. Jan to gesproken
voor die tralien. K. Hoe ist met u Heer Jan. J.
Seer wel God danc. Coēt gy noch tot mi/daer
doet gy wel aen/dat gi tot my coēt om ons ge
uangē te trosten. K Jck haddet u beloeft doen
wy van u schepden. J. Dat is waer. K. Tsy hoe
stinckt hier/hoe moecht gy dit verdragē/is hier
anders geen licht dan dese een veynster. J. Ja
claecht gy alsons haest ouer den stanc/hoe sout
gy u mogen houdē of gy hier nacht ende dach
moest ligen/als wi doen. Siet hier u grote on
genadicheyt eñ tyrannye / die gy ons aēdoet/
hoe suldi dit voor god verantwoordē? maer niet
te min my en geschiet niet nieus. Aldus zijn
alle die vrienden Gods gewandelt/daerom ver-
blyde ic my ooc met die Apostelē/dz ick waer-
dich

dich ben geworden voor den naem Christi ver-
driet te lydē. K. Jc wilde voorwaer dat ic v mocht
te helpen eñ tis eē seer bang leger voor v/dz ke
ic wel/en hadt gy hier niet lieuer wt verlost to
wesen eñ to gaē daer v belieft/dan in dit swaer
verdriet geuangen to zyn/wilde gy selue gi soudt
de hier wel wt comē. J. Jc en wil God noch zyn
woort niet lochenē. Christus spreect/die hē mins
schaēt voor dē menschen/dē sal ic weder schamē
voor mynen hemelschē Vader. K. Blyft gi noch
so straf by die verwoorpinge der Concilien eñ in
settinge der heiliger kerckē datment v niet ge-
radē en mach. J. Wat ic met dz woort Gods niet
en doe/dat wil ick wel laten blyuē. K. Jnt werc
der Apostolē staet emmers dat die Apostelē gin
gen leeren eñ geboden to onderhoudē die gebo-
den der ouderē/wat segt gi daer to. ¶ Hier spro
ken si Latyn. J. Waerō spreect gi Latyn/want
gy my ongeleert hout/aldus en wil ic geen la-
tyn met v spreken. K. Waerom wilt gy geē la-
tyn spreken. J. Jc begeer dat myn met geuan-
gen die hier by my zyn/mede hooren mogē/eñ
verstaen. K. Heer Jan tverdriet my dat gy hier
aldus liggē moet/stelt v to vreden in den Heer
God is myn getuich oft ic geen medliden met v
hebbe. J. Jc ben met myn vocatie wel te vredē/
ic weet dat my die Heer niet verlatē en sal. K.
Heer Jā weest wel te vreden in lydtsamheyt/ic
sal v noch meer comen besoekē om wz met v te
disputeren. J. Dz mocht gi wel doen/eñ ic dāck
v/dat gy my coemt besoeken om to vertrostē.

Hierna een deel dagen soo hebben sy onder
haer seuenen of negen of meer Commissarien
vergadert/eñ tegen hem gedisputeert eñ onde

schey-

schelderlicker dã to voorẽ / twelc door die gracie gods al wederstaẽ woꝛt/twelc te lang waer om te vertreken/maer si blijuẽ altijt meer verhert alsmẽ claerlic sien mach/aen die vruchtẽ die in haer gewassen zijn / voort so hebbẽ si heer Jans vader doen halẽ. K. Vader wy hebbẽ v doen roepen om te sendẽ tot uwẽ sone/want wy en mogẽ hẽ niet bemorwẽ/gaet gy en besiet oft gi tbeste moecht doen. V. Dat wil ick gaerne doen. D. Domine Ruwarde/ gelieftet v met hẽ te gaen. Ru. Jc gae met v vader. D. Maer vader/gy gelooft emmers alle dinc daermẽ nv geschille in heeft / te weten vandẽ Concilien vandẽ Paus/ eñ so voortaẽ/doet gi niet vader. V. Jc moet wel gelouen dat met die schriftuer ouer een coemt. Een ander. Vader segt my/gi zijt van v costery geset om v soons wille/wat doet gy nv? wat is v officie? Jan De. Mijn heeren somige seggẽ dz ic een Paep ben/somige dat ic een Aep ben/ somige dat ic eẽ cassenaer ben/dat gelijc ick best. Een ander. Gaet heen vader/gaet hẽ/maer segtet hẽ wꝛ scerpelijc. K. Heer Jã/v vader is hier. J. Wat heeft mijn vader hier te doene / en is v brabbelinge noch geen einde? en ist niet eenen groten last die gy my aen doet/ic heb v soo dicwils met dat woort Gods beuochtẽ/dat gi daer tegen noit wist to antwoorden/ en is dat vier noch niet gemaect? ic hebbe hier noch twee oft drie goede Christen broeders by my liggen die met my ooc int vier gaen willen/ en willet gy om geen vier menschen vier aenlaten seggen/ gy sultet ten latsten om my alleen aen moten seggẽ. K. En grouwelt v voort vier niet altoos/ dat vier is clein ende ondurich/ maer besiet die

schrift

schrickt wat wier v bereit is / vader / hy blijft al verhart/dat hoort gy wel/wilt hem alleen tho-spreken/ick geef v oorlof. J. Wel soon / hoe ist/ hoe geuoelt gy v. J. Roypt so wel als nv Vader. J. Die Doctoren eñ heeren hebben my tot v ge-sonden/om dat ic v wat becallen soude/segt mi in v conscientie / hoe beuoelt ghy v in v saken/ hebt gy dat woort Gods in v of niet. Jan. Van myn saken en twyfelt my niet een haer/dat is claer/twoort Gods sal ic voorstaen tot in myn eynde toe/met die hulpe van God. J. Soo bidde ick v myn alderliefste soon / dat gy van twoort Gods niet en wyckt/ic wil v gaerne op offeren als Abraham zyn soon dede/eñ en siet onse ver-driet niet aen. Eñ sy zyn al heel met v sake be-wegen/adieu/ick en sal v na dese reise nz meer sien of spreken/want al on quaemdyt al/ so souden sy v in een duisteren kercker worpē eewich te blyuē/adieu myn lieue soon/blyft bi twoort Gods dat bidde ic v. J. So sal ic in dien God wil want myn sake is waerachtich eñ Godlyck. C. Hebt gi hē gesproken J. Ic hebt beste gedaen. Adieu soon/eñ laet v onderwysen vā die geleer dē. J. Adieu vader/ic wil weder na myn cop to.

¶ Hierna volcht die laetste disputatie voor die Cōmissarien/geschiet den vij. dach Septembris/eñ den xv. dach daerna wort hi om twort gods verbrāt. C. Hoe zijt gi nv gesint. J. Als ic altoos gewest heb. C. wilt gi noch nz reuocerē. J. Geensins. Een and. gy sult tot onsen wille reuoceren oft wy sullen v een haertneckich ketter doen declareren ende verbranden. J. Ic ben veel dreygens gewoon ghemaeckt/ dat ick voort aen bashoorich worde. Een ander. En laet

 v niet

v niet dunckẽ dz dit ioeck is/ic sweer v by mijn eet/dat gi morgen steruẽ sult/eñ gi en sult ons niet langer met v hartneckicheit moeyte aen=doẽ. J. Jc en sie noch dz hout niz aenbrengẽ/ om tvier te maken/ waer blijftet. Een ander. Geet gi noch met ons/of meẽt gi dz de keiser so arm is/dat hi geen raet en weet om hout. J. Dat en meen ic niet/dat bosch dat hier by leyt / daer is houts genoech in om twee duysent mãnen tho verbranen/die gy alle ketters noemt/ tegẽ die Keyser en segge ic niet/ maer ick en mach dat niet verdragẽ/dat gi mi altijt met vier dreicht/ eñ datter geen einde af en coemt/ ghi siet doch wel/dat gi mi niet van die waerheit treckẽ en moecht/daerõ ist al verlorẽ arbeyt gedaen. Eñ als gi my al gedoot hebt/meent gi dattet dã al gedaen sal zijn/neent voorwaer/daer isser veel dutsent in Hollant/die tselue geuoelen eñ ver=staen dat ic doe. Een ander. Waer zijn die/noẽt se ons. J. Jc en bẽ geẽ wroeger/maer daer isser noch by my/die sullen v genoech te doen geuẽ/ ic hoep eñ betrou God wel to/datse my niet en sullen verlatẽ wil God. Eẽ ander. Want gi nv alsoo gesint zijt/dat gy van v ketterien niet ge togen en mocht wordẽ/so sult gi morgen ster=uẽ. J. Heft v God die macht gegeuẽ/so laet dat geschien indẽ naem ons Heeren/ic bens wel te vreden/eñ om dẽ doot to lijdẽ ben ic wel gerust. Een ander. Jc segge v certeyn/ wy en sullen v niet langer laten lijden dan morgen/daerõ be=reyt v to steruen. J. Jc ben tot Gods belieuẽ al=tijt bereit/hangt my/braet mi/also verre als v die macht vã bouen is gegeuẽ. Een ander. Wz doen wy met desen man/tis al verloren arbeit

Hoe

hoe wijt aenleggē. Een ander. Hy is hertnecke
lijc eñ onbewegelijc/tis tijt dat deſe vermale=
dide ketter geſtraft is voor zijn m ſpaet. Eē an=
der. Wy hebben ſeker veel gedaen om hē to be=
keren. Een ander. Erſame mā verkieſt v een
biechtvader daer gi tegen biechtē moecht. J. Jc
en begeer geen te hebbē. Een ander. En wilt gi
dan oor niet biechten. J. Jc wil gaerne biechtē
tot wat tijdē wy onſe ſonden belijden dē Heer/
hy ſalſe ons vergeuen. Een ander. Wat biecht=
vader wilt gi dan hebbē. J. Wien gy wilt. Een
ander. Hebt gi lieuer een Moninc oft eē waer=
lijc Prieſter. J. Hoe dz gi wilt tis mi gelijc veel.
Een ander. Wilt gi een Moninc hebbē. J. Ja ic
Een ander. Oft hebt gi lieuer eē waerlijc heer.
J. Tis my alleleens. Een ander. Oft ghy onſen
meeſter Auwaert naemt om tegen hē to biech
ten. J. Jc ben to vredē. Een ander. D. Auwarde
belieuet v gaet met heer Jā/eñ hoort zijn biech=
te. A. Wilt gi my wel biechtē ſoon: J. Tis mi ge
lijke veel tegen wien dat ic biechte. Au. Gae wy
dan to ſamē. J. Jnden naē ons Heerē Jeſu Chri
ſti geſchie. Jc grote ſondaer eñ een kint des to=
rens Gods/my onwaerdich keñe eñ belijde dat
myn grote eñ diepe ongeloue my vā God keert
dz ic met voller hertē hem niet en hebbe betrou
wet alle goetheyt/ſalicheyt/eñ weluarē / ſulcx
dat ic my ſeluen in hē alleen niet ganſchelijc to
geſchreuen hebbe/eñ hoe dat ic mi ſeluer meer
doorſie eñ onderſoecke/hoe dz ic meer verdoeme=
niſſe en ſonde in my beuinde/waer door ic my
rechtuaerdelijken verdoomen ſoude mogē/ als
hy met myn alderſnootſte wercken int ordeel
ſoude willē gaē/maer dat en vermach zijn god

like goetheit/noch zijn vaderlike hert tot mi n3/
die welke hy mi door zijn Soon ouervloedely-
ken bewesen heeft / door wiens dierbaer bloet
dat ic sekerlic geloue/dat my al mijn sonden af
gewasschen zyn/also dat si my tot geen verwij
ten staen sullen voor den Heer/hierō mijn be-
trouwē eñ mijn touerlaet is ganslichelijc op die
sekerheit eñ belofte Gods/daer op in dat ic wa
gen derf die doot aen to gaen eñ ic ben ooc door
hem seker/of ic sterue/of ic leue/ic behoore die
Heere tho/nadenmael dat ic vercooren bē een
kint eñ eē erfgenaē gods te wesen/eē mede erf
genam Christi/twelc mijn geloue God almach
tich wil stercken eñ vermeerderen totten doot
to/Amen. K. Wel segt al voort. J. Jck heb al ge-
sept. K. Gy moet al het biechten/is dz gebiecht.
J. Jc heb al gesept wat ick seggen wilde/ick en
weet van geen ander biechten to seggē. K. Wz
hoor ic hier. En vint gy geen sonden eñ gebre-
ken in v. J. Jc weet wel watter gebreect/gi wilt
dat ic gae vertellen mijn sonden eñ misdaden/
met alle haer circunstanciē eñ also den Ypocrijt
buyten maken/dat gy van mi hebbē wilt en is
my niet mogelyck to doen / want mijn sonden
zyn meer dan ic se soude mogen vertellen/wāt
boos is der menschen hert eñ ongrondelijc/wie
sal dat mogē ondersoeken/ooc so zijn mijn sondē
al te inwēdich dat icse soude mogē al verclarē.
K. En hebt gi dā geen dootlijke sondē by namē
bedreuen. J. Van bouē tot benedē bin ic vol laste
ringe/eñ alle mijn begertē zijn sondich eñ doot
lijc/maer gi en zijt daermede niet te vreden/ gi
wilt dat ick v segghe van ouerspeel/ hoererie/
dronckenschap/van vechtē ende spuen/ in dese
hoofd

hooft stucken en ken ic my niet schuldich/want
hoe soude ick dese stucken bedreuen hebbē met
de wercken/daer ic so lange geuangen geweest
hebbe/niet te min ic en ben daerin niet gerecht
uaerdicht/want den gront des herten is altijt
tot quaet geneicht/eñ die selfde sonde is in hem
besloten blijuende / hoe wel datter wtwendich
werck niet na geuolcht en heeft. K. Ghy soudet
my belyden van v dwalinge van v huisurouwe
daer gy tegen die dominatie de kercken mede
hebt geleeft. J. Als ic daer berou af hebbe/ende
ic my daerin schuldich kenne/so sal ic dat biech-
ten. K. In dien gy v anders niet biechten wilt/
so en sal ic v niet absolueren. J. Oft gy my niet
en absolueert dat en acht ic niet/ic weet wie mi
absolueeren sal. K. En vraecht ghy dan niet na
die absolutie des Priesters/ende zijt gy tho vre-
den met die absolutie Gods. Jan van. Warom
niet. K. Hier in zijt gy ooc een Luteriaen/dz gy
niet en vraecht na die absolutie des Priesters.
J. Wat soude ic doen/ic en kan v die absolutie
niet benemen/als ghyse my niet gheuen wilt.
K. Hout gy aldus ter doot dorven gaen sonder
geabso ueert to zijn. Jan van Woorden/ia/Chri
stus en is so ongenadich niet als gy menschen/
al hout gi v absolutie thuis/Christus heeft my
vergeuenisse vā alle sonden beloft/door dz wt-
stortē van zijn bloet/welc beloftē hy heft gecon-
firmeert mz zynē doot/daer op verlat ic mi gā-
selijc/eñ als God vergeuē wil/so verwacht hy
niet ter tyt to dz gy rede zijt v hāt op v hooft te
leggē/wāt zyn salichmakinge is hē altijts euē
willichē hi wil vā dz werkē selfs die glory heb

 ben/

ben gelijc als hi seit/ ic bent selfs die de boosheit verwint en̄ wtdoet. M. Och och hoe bedroef ic mi nu/dat gy aldus veere gedoelt zijt van dat slot ons moeders der heyliger kercken/want gi versmaet haer slotelen/wat sal ick nv gaen beginnen/sal ic dit voor die heeren en̄ Commissariē repeteren/dat sal v tegen gaē/en̄ si sullē meer op v gestoort wesen als sy dit hooren. Jan. Gy moetet wel doen van my. M. Geeft gy my dan oorlof dat ic segge wat hier geschiet is. J. Ja ick gelieuet v. M. Oft hebt gi liever dz ic swyge. J. Ic en vrager niet na/oft gijt segt/oft dat gi dz verswijcht/en̄ ooc ic en achte niet wat sy vā mi seggen oft ordelen/als ic mijn heere mijn God niet en mishage. ¶ Hier is die Commissarius wech. J. sin hem seluen sprekende ende is hem na geuolcht. Den Ypocrijt is wech/ waer mede sal hy nv aen comen/hy laet my hier alleen sitten/en̄ en coemt niet weder/ tis best dat ick na volge/en̄ daer bi ga/om te sien wat daer te doē is M. Och och/wat een verdolden mensch hebben wy hier onderhanden. Een ander. Hebt gy v gebiecht. J. Ja ic. Eē ander. Zijt gy geabsolueert? J. Neen ic. Een ander. Waerom dat. J. Vraecht myn heer dat/waerom hy mi die absolutie weigerde/ic en machse hē niet benemē. Een ander waerō hebt gi hem niet geabsolueert. M. Magister noster/hy en woude niet te dege biechtē/hi sprac/zijn biecht int gemeen/ gelijc die ketters doē. Eē ander. Weet gy niet dat gi steruē moet waerom spreect gi v biecht dan niet / als ander menschē doen. J. Ic heb gebiecht/en̄ ic wet wie myn biechten ontfangē heeft/en̄ geabsolueert heft. Eē ander. Veracht gi dan die absolutie/en̄

haer

laet gi v dunckē dat v ſondē vergeuen worden
ſonder des Priesters macht. J. Jc en heb niet ge
ſeyt dat ic yemants abſolutie verſmade. En an
der. Wie ſal dā v ſondē vergeuē/als gi ter doot
ſult gaen. J. Dat Lam Gods/dz daer wt doot de
ſonde des werelts/die onſe cranchedē gedragē
heft/eñ voor ons ſondē eē ewige ſacrificie geof=
fert eñ geworden is. Een ander. Wat gaen wy
makē/dit is eē vremt dinc/dat eē minſch aldus
versteent blijft/daer en is geē hoep in v. Eē an=
der. Hebt gi alſo groot wedderſtoot in v leuen.
J. Ja ic/gelijc die Apostolen deden. Een ander.
En luſt v niet langer to leuē/ dat gi de doot be
gert/wat verdriet hebt gi int leuē/oft wz ſaet.
J. Tleuē en is mijn vleſch nz verdrietelijc maer
Christus leert my dz ic tleuen hier moet verlie
ſen/om to vinden int ewich leuē/ten baet een
minſche niet dat hy die geheele werelt winne/
eñ zijn ſiele ſchade dede eñ verlore. Een ander.
Hebt gi ooc v ouders lieff. J. Ja ic/en ſoude ick
nz. Een ander. Dat en ſchijnt niet wel/want gy
en wert nz eens met haer bewegē in haer grot
lijdē/dat ſi om v hebben. Eñ gi moet wel wreet
zijn/dz gi ter auontuerē een orſaec ſult zijn/ als
gi v laet bernē tot haerder groten ſchande eñ e=
wich verdriet/twelc gi wel beſchuttē mocht. J.
Vorwaer ic heb myn ouders lief/maer alſo lief
niet/dat ic daerō Christum wil lochenen/want
Christus ſeit ſeluer/wie Vader eñ moeder lie=
uer heft dan my/die en is mijns niet waerdich.
Hoe dattet met mijn ouders gaen ſal/dz beueel
ic God almachtich/want hy die ſorge voor haer
heft opgenomē. Een ander. Hebt gi ooc v huiſ=
vrouwe lief. J. Trouwē ia ic. Een ander. Waer

om roept gy dan aldus om te steruē/ ic peynse dat gy in haer een weersien gecregē hebt/ wāt si is out van iarē/ eñ dat gi daerom liever hebt to steruen dan weder to comē by haer. I. Ic beminne myn huisvrouwe indē Heer/ als dat behoort/ eñ na den raet Pauli/ so hebbe ic eē huysvrouwe oft icse niet en hadde/ alst gods eer gelt so wil ic se gaer laten. Eē ander. Doen ghy een huisvrou troude/ doē behoorde gy een ionge to trouwen/ om daer kinderkēs by to winen. Ian. Hoe quaelijkē machmen v wat to pas doen. In dien ic een ionc vrou getrout hadt/ so soude ghy dat werc gecalumniert hebbē / als dat ic onnut vleesch gehat hadde/ nv en mocht gy dat nz seggen. Eñ dat ic een rijck/ oft ionc/ oft schoone/ oft een machtige/ eddele getrout hadt/ so soude ghi noch een ander saec vinden. ¶ Een ander. Eñ of wy v vtij lieten/ sout gi weder tot v huisvrouw willen comen. I. Ja ic in alle manierē. ¶ Eē ander. Sout gi niet seer verblijt zijn/ dz wy v hier wt verlosten. I. In diē gijt dede ic soudet v danc weten/ eñ doet ghijt niet ick bē te vredē/ ooc hoe dattet gaet het gaet my al wel/ ic ben den wille Gods bereit. ¶ Een ander/ of wy v huisvrou vā Woordē hier lieten comē/ sout gy wel mz haer willen spreken. I. Ja ic mochtet my gebueren. ¶ Een ander. Oft wijse by v lieten comen/ soudt gy wel met haer willen steruen. I. Wat hebt gi al malle vragen/ mocht ic by haer comē/ ic wou det wel/ en mach ic ooc niet ic ben te vredē. Eē anđ/ v wijf sal hier van dag wesen/ of ic geloof dz si hier al is/ daerō verblijt v. I. Gy weet wat gi te doē hebt. Eē anđ. Gi hebt ons geseyt/ dz gi eē huisvrou getrout hebt/ om dz gi sonđ wijf nz leuen mocht/ want gi seer gebrāt wert. Eñ om

dattet beter is to trouwẽ/dã to barnẽ/is v een
huisvrou so nootsakelyc als gi segt/so hebt gyse
eẽ half iaer dz gi geuãgẽ zyt gweest qualikẽ mo
ge deruẽ/eñ hebt gi dit half iaer sonđ huisvrou
mogẽ zyn/al hieldẽ wi v noch een half iaer ge-
vangẽ/so sout gi noch wel sonđ huisvrou mogẽ
zyn. J. Meeñ gi luidẽ dz god so wreec is als gy
zyt/hi slaet mz geẽ twe rodẽ/hi laet ons nz tẽp-
terẽ bouẽ ons macht/hy tẽptert die tẽptacie sel
ue dz wy die mogẽ verdragẽ. God heft myn ge-
vãgenisse angeliẽ. Eñ heft door zyn gnad myn
vleesch onđworpen/wãt mi de remedie myns
huisvrouwẽs nz gebuerẽ mocht / niet te min ic
heb noch viandẽ genoch/daer ic tegens vechtẽ
moet/gelyc Vrias Dauids Capiteyn dede. Ick
hat ooc al eenẽ grotẽ stryt/eer ic v hoge perso-
nagiẽ eñ heerlyc gelat mocht verwiñen en ver-
achtẽ/en noch heb ic al veel daer ic tegẽ vechtẽ
mocht/nz te min ic betrou op Christo Jesu onse
salichmaker hi heft de werelt al verwoñen. God
si gebenedyt. Eẽ anđ. Gi hebt noit gedaẽ dz anđ
wel doẽ/om sonđ wyf te zyn/ wz soude v meer
lettẽ dã die andere. J. God weet of si al rein zyn
de onbevlect vã vrouwẽ zyn/eñ gi myn Heerẽ
weret selue al wel/o hoe schoõ gi v voor de men
schẽ toõt/ic soorch ooc vã dese costelyke onreine
clooster maechdẽ eñ vã dz Sodomitisch gebroet
tspeel datter om gaet. Aldus laet ons seluẽ niet
rechtuerdich voor den menschẽ makẽ/wy mo-
gẽ god nz bespottẽ/wãt hi doorsiet đ hertẽ. Een
anđ. Ic wilde dz gi bi dẽ duuel geslapẽ hat doen
gi bi v wif sliept/of ic hat lieuer gehat/dz gi mz
de hoerẽ te doẽ hat gehat/doẽ gi ierst mz v wyf
te doen hebt gehat/so veel spels hebt gi ons ge-
maect. J. Fy v/schaemt v alsulcken woorde te

sprekẽ zijt gi een geleert mã/hoe plasphemeert gy Gods woort also leelikẽ/ic schaems mi vã u-went wegẽ. ¶. Seit Heer Jã/gi verstaet mins hertẽ woort al qualikẽ/dit is mijn meininge/ hadt gi mettẽ duuel oft andẽ hoerẽ to doẽ gehat soude gi wel bekeñen dz gi qualijkẽ gedaẽ hat/ eñ als gi v misdaet bekenet eñ beluit/ so zijt gy waerdich om vergiffenis to crijgẽ/maer nv en maect gi geẽ conscientie dat gi bi eẽ wijf geslapen hebt/eñ dz meer is/ghi segt datment met god wel doen mach/eñ daerõ ist dz gi qualijker doet/dan oft gi dander gedaẽ hat. J. moecht gi v sakẽ also vor God verantwordẽ / eñ beleggẽ/ so staet gi wel/twoort Gods dz ic v allẽ gelert heb/dat sal tegẽs v conscientie hiernamaels ordeel geuẽ/tot diffencie eñ wraec vã mijner onnoselheit/ic bẽ onschuldich vã v verdoemenisse wãt gy twoort gods verwerpt/eñ ooc veruolcht eẽ ander/brengt hẽ weder bouẽ/laet ons gaẽ/
¶ Hier hebbẽ si noch twee dagẽ met hẽ gedisputeert vã welkẽ mẽ niet en weet/want hy in eẽ beslotẽ geuãknis geleit was/daer hi nemãt meer zijn sake mocht te keñen geuẽ/maer is volstandich gebleuẽ/also als gi hier na hoorẽ sult in die executie die ouer hẽ gedaẽ is int eynde vã zyn doot/wãneer hy verbrandt wort/waer af veel menschẽ getuigenisse geuen/diet gesien eñ gehoort hebbẽ/eñ begint aldus: ¶ Want veel luiden verlangt hebbẽ om nieuwe tijdinge te hooren/so laet ic een iegelijc weten van die iusticie die welke den xv. in Septemb. Anno xv. C. en xxv. gebuert is/van eẽ Priester genaẽt H. Jan van Woordẽ. Die welc betegen was dat hy zijn trouwe gegeuẽ hadt een vrouwe person. Ende

zijn

zijn alle beyde geuangē gebrocht van Woordē/ eñ gelevert inden Hag op de voorpoorte vandē houe van Hollāt/daerna is dese Priester ter pre sentien van den raet van Hollant tot diuersche stonden/ van meester Claes de mōtibus/Goet-scalck Rosemont/eñ Ruwaert vā Enchuse geex amineert/persisterende altos in zijn opinie/hier na verclaert/so is voor die sael gemaect een stel lagie lanc xl. voetē/ staende Zuyden eñ Noordē aen die siden mz banckē / eñ inden middel een preecstoel/eñ aen die Zuide eē manier van ou-taer. Eñ op den xv. dach als bouen / ontrent ix. uren voor die noene/so zijn op dese stellagie ge-komē/die Bisscop vā Palernen/twee heeren vā den secreten raet der stadt van Hollād/die Pre sident met andern raetsheerē/eñ den Griffier/ eñ zijn gaen sitten beneuē anden preecstoel/daer na is daer ooc gecomen die Suffragaē van Ut-recht/die Abt vā Egmont/met noch twee Pre laten geabitueert in Cappen/miters/staffen eñ ringen/ daerna die Doctorē hier bouen ver-claert/Suikerop/Official vā Utrecht/met die Dekens als vā dē Hagehorne eñ Naeltwijc/ooc geabitueert mz ouerrockē eñ beffen/ daernadie President van Gouen ij. raetsheren van Hollāt/ eñ Procuruer generael/darna heer Iā/geabitu ert als een Subdiaken Diaken/eñ Priester/heb bende ouer den alf twee rocke eñ een Casuffel/ eñ hi is gegaen om die noortsyde voor dē raet vā Hollant/eñ hem is daer gebracht eē kelc/ eñ is daermede gegaen totten voor scerenē outaer/ daerna is hi gaen sitten mettē aensicht na den Bisschop/eñ metten rugge na tvolc/eñ daer is een grauwe broeder op dē stoel gecomē prekē/

ende

eñ voor zijn teme genomẽ. Et nunc scio fratres
quia per ignorantiã fecistis penitemini enim
vt deleantur peccata vestra/ Actu. iij. Ende nu
weet ic lieue broeders dz gi dit onwetẽde gedaẽ
hebt/ daerõ doet boete op dat v sondẽ mogẽ ver
geuẽ werdẽ. Eñ heft ooc verhaelt onsẽ tsermon
die errores vandẽ voorscreuẽ Jã/ waeraf dz eer
ste was/ dat die Paus nz en was vicarius Chri
sti/ eñ dat hy niet meerder was dã die andẽ Apo
stolẽ/ dz hi niemant verbindẽ en mocht/ eñ dat
menschẽ insettingẽ niemant verbindẽ mochte
tot sondẽ/ dz men des vrydachs wel vleesch eetẽ
mochte sonder sonde/ eñ dat eẽ Priester wel een
wijf mocht trouwẽ/ eñ bi haer slapẽ sondẽ sonde
dz desen H. Jã geweest hedde to Wittenburch te
gẽ tgebot vandẽ keiser na dat Luther gedecla-
reert was voor eẽ ketter/ eñ hadde dar zijn lessen
oft sermonen gehoort/ dz hi Tutrecht geaccusert
hadde gewest vã ketterie / eñ aldaer gesworen
die articulen niet meer to sustinerẽ/ het welc hi
nv weder gedaẽ hadde/ die niemãt schuldich en
was heimelike sondẽ to biechtẽ/ dz eẽ waerlijck
mensch hebbẽde dẽ heiligẽ geest/ mochte tsacra
mẽt des outaers cõsacrerẽ seggende dz dese H.
Jã meer errores hat/ maer verclarende nz. Hoo
rende H. Jã dese voorscreuẽ punctẽ/ heft op somi
ge als vanden eet/ eñ vã Wittenburch/ eñ op so
mige meer ander geantwort/ seggende : Ten
is nz waer. Eñ als tsermon uit was/ heft hi ge-
seit/ Laet mi nv maer wz seggẽ/ keerẽnde hem
tottẽ volck/ eñ seyde/ Broeders/ siet hoe gewel-
delijkẽ wort Antechrist gelof nu voorgestelt. Eñ
hẽ gesept werende/ dz hi swigen soude/ heft ge-
seit/ Dit is tlaetst gerechte/ eñ heft hẽ om geke

ret

ret tottē Biſſchop/eñ is aldar gedegradeert mz ſolemniteiten/zijn vinger zijn rein gewaſſchē zijn haer afgeſchorē/eñ is door die ſentencie vā den drie voorſcreuen Doctorē gedelegeert/a papa gedeclareert hereticus/et tradendus curie ſeculari. Welke ſententie prononcierde die Official voorſcreuen/weſende in die handē van die waerlicheit/eñ zijn clederen zijn hem uitgedaē/ eñ een geelē rock aengedaē/met eē geele bonette op zijn hooft. Daerna zijn die geeſtlike heerē vā die ſtellagy gegaē/eñ H. Vā is gebrocht bi dē raet vā Hollant/bi den welkē hi gecondēneert wort to vier/hebbēde die ſentētie/begā hi te ſingen/Te Deum laudamus/maer hē wort geſeit dz hi ſwygē ſoude/eñ is geleit vā die ſtellagi na dz ſcauot/comēde bi die poort/heft hi die geuangē togeroepē. Ic gaē vor. Eñ ſi hebbē geantwortet/Onſe broeder ſtrijt vromelijc/wi ſullē v volgē/eñ hebbē begoñen to ſingē/Te Deum laudamus/eñ was ſo blijdelijck/als of hi to bruyloft gegaē hadde. Comēde op het ſcauot/ſo wert hy aldaer gebondē aē eenē ſtaec om geworcht tho wordē. Eñ die Buel hē biddēde om vergiffeniſſe/heft geſeit/tis v al vergeuē/God wilt hē vergeuē diet mi doet/wāt ſi en wetē nz wat ſi doē eñ heft geſeit. O Heer ontfanct mijnē geeſt. Eñ ter wijlē dz die Buel die coerde ſtelde an zijnen hals/ſo las hi dē Pſal. In v Heer heb ic gehoept eñ inder ewicheit ſal ic niet beſchaēt wordē. Geworcht zijnde/heft zijn handē ſo veel als mogelijc ſcheē bi eē gebracht/ eñ op geheuē/ eñ alſo mz buſcrupt eñ vier te puluer verbrant.

O God verloſt die geuangen.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

